

”ELÄMÄN RAKENNUSPALIKAT”

Voimaannuttava työmenetelmä Tuiran seurakunnan diakoniatyöntekijöille nuorten talousasiakkaiden auttamiseksi.

Auli Kuusela
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) +
diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kuusela, Auli. ”Elämän rakennuspalikat”. Voimaannuttava työmenetelmä Tuiran seurakunnan diakoniatyöntekijöille nuorten talousasiakkaiden auttamiseksi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kevät 2013, 71 s., 10 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Tuiran seurakunnan diakoniatyön käyttöön työmenetelmä, jonka avulla pyritään parantamaan nuorten talousasiakkaiden elämän- ja taloudenhallintaa. Menetelmän tavoitteena on saada nuoria talousasiakkaita sitoutumaan taloudelliseen ohjaukseen ja neuvontaan voimaannuttavan asiakasprosessin avulla.

Työmenetelmä syntyi toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena opinnäytetyöprosessin tuloksena. Taloudellista ongelmaa lähestyttiin sekä yhteiskunnallisena että yksilöllisenä asiana sosiaali- ja diakoniatyön kontekstissa. Lähtökohtana työmenetelmän kehittämisessä oli ihmisen kokonaisuuden huomioiminen. Kokonaisuuteen kuuluu psyykkinen, fyysinen, sosiaalinen, hengellinen ja taloudellinen näkökulma.

Työmenetelmä tehtiin sähköiseen muotoon kotisivuohjelmalla, ja se koostuu asiakkaan ja diakoniatyöntekijän kymmenestä tapaamiskerrasta. Menetelmä on prosessi, jonka kuluessa käsitellään eri teemoja taloustilanteen kartoittamisesta hengellisyyteen. Tavoitteena on tunnistaa ja löytää asiakkaan omia voimavaroja ja etsiä sopivia ratkaisuja, jotka tukevat asiakasta elämän- ja taloudenhallinnassa.

Asiasanat: taloudellinen ohjaus, työmenetelmä, diakoniatyö, nuoret, voimaantuminen

ABSTRACT

Kuusela, Auli. "Building blocks of life". An empowering working method for diaconal social workers of Tuira parish for helping young a client in a weak economical situation. 71 p., 10 appendices. Language: Finnish. Oulu, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to develop a new working method for diaconal social work of Tuira parish, Oulu, Finland, which aims at improving young clients' life and economical control. The main goal was to get young clients to commit to economical guidance and counseling for the diaconal social workers with an empowerment process of the client.

The working method was a product which was born in the process of a functional thesis. The economical problem was approached as both a subject of society and an individual in the context of social and diaconal social work. The starting point was to develop the working method to take into account the whole human being including psychic, physical, social, spiritual and economical aspects.

The working method was made into an electronic version by home page software and it consists of ten meetings between the client and the diaconal social worker. The method is a process during which different aspects are surveyed from the economical situation to spirituality. The aim of the method is to recognize and find the clients' own resources to find suitable solutions to the clients' situation, which supports the clients' life and economical control.

Keywords: economical guidance, working method, diaconal social work, young people, empowerment

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	10
2	DIAKONIAITYÖ JA TALOUDELLINEN AVUSTAMINEN	6
2.1	Diakonian nuori 18–25-vuotias asiakas	15
2.2	Voimaantumista tukeva toiminta diakoniaityössä.....	20
3	VOIMAANNUTTAVA TYÖMENETELMÄ.....	26
3.1	Elämän rakennuspalikat sähköisessä muodossa.....	27
4	OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS.....	41
4.1	Työmenetelmän suunnittelu- ja valmistusprosessi.....	44
4.2	Työmenetelmän arviointia.....	48
5	POHDINTA	51
	LÄHTEET.....	54
	LIITE 1: Aikataulu.....	62
	LIITE 2: Tehtävä 1. Taloustilanteen kartoitus	63
	LIITE 3: Tehtävä 2. Työ- ja koulutushistoria	64
	LIITE 4: Tehtävä 3. Perhe- ja lähisuhteet	65
	LIITE 5: Tehtävä 4. Henkiset voimavarat ja resurssit	66
	LIITE 6: Tehtävä 5. Fyysinen hyvinvointi.....	67
	LIITE 7: Tehtävä 6. Harrastukset ja vapaa-aika	68
	LIITE 8: Tehtävä 7. Minäkuva ja identiteetti.....	69
	LIITE 9: Tehtävä 8. Hengellisyys.....	70
	LIITE 10: Tehtävä 9. Arviointi	71

1. JOHDANTO

Taloudellisesta avustamisesta on tullut seurakunnissa pysyvä toimintamuoto, koska sille on olemassa jatkuva tarve (Juntunen 2011, 2). Talousongelmissa kamppailevat ihmiset ovat tällä hetkellä valtakunnan tasolla nopeasti kasvava ryhmä ja he näkyvät myös diakonian asiakkaina. Seurakunnan diakoniatyöhön taloudellisen avustamisen vastaanotolle on jatkuva asiakasvirta. Uusien asiakkaiden osuus on kasvussa ja heidän joukossaan myös nuorten asiakkaiden osuus on lisääntynyt (Irma-Elina Mukari, henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2013).

Diakoniatyön haasteena ovat taloudellisen avustamisen asiakkaat, jotka ovat toistuvasti diakonian asiakkaina talousasioissa. Tällä hetkellä diakonian taloudellinen avustaminen viimesijaisena avunmuotona akuuttiin ja kertaluontoiseen avustamiseen ei toimi käytännössä. Diakoniatyöhön on tullut tarve saada välineitä taloudellisen avustamisen asiakkaiden sitouttamiseen taloudelliseen neuvontaan ja – ohjaukseen.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää työmenetelmä seurakunnan diakoniatyöhön toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena. Kohderyhmäksi on valittu nuoret 18–25-vuotiaat diakonian taloudellisen avustamisen asiakkaat. Uuden työmenetelmän avulla pyritään vahvistamaan nuorten omaa talous- ja elämänhallintaa ja pyritään saamaan heidät motivoitua tarpeellisiin muutoksiin heidän elämäntilanteidensa kohentamiseksi. Pitkällä tähtäimellä pieni taloudellinen tuki silloin tällöin ei ole vastaus heidän ongelmiinsa. Tämä opinnäytetyö tarjoaa yhden vaihtoehdon nuorten talousasiakkaiden kohtaamiseen ja auttamiseen diakoniatyössä, ja heidän saattamiseen vakaampaan elämän- ja talouden hallintaan.

2. DIAKONIATYÖ JA TALOUDELLINEN AVUSTAMINEN

Diakoniatyö nähdään vaikeuksissa olevan ihmisen kokonaisvaltaisena auttamisena, johon kuuluvat hengellinen, henkinen, aineellinen ja sosiaalinen tukeminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, diakoniakasvatus sekä ihmisen vastuullisuuden ja omaehtoisen toimintakyvyn tukeminen. Toimintaan kuuluu yhteistyö sosiaali- ja terveystyön toimijoiden kanssa. Työn yhteiskunnallista luonnetta korostavat yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja arvokeskusteluun osallistuminen. (Helin & Hiilamo & Jokela 2010, 37.) Käytännössä diakoniatyön painopiste on asiakkaan auttamisessa ja hänen asioittensa edistämisessä. Yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen jää usein asiakastyön jalkoihin, ja vaikka kysymys olisi toistuvista ongelmista, ne eivät välttämättä saa tarvittavaa huomiota osakseen. (Juntunen & Grönlund & Hiilamo 2006, 6.)

Diakoniatyössä on kyse epävirallisesta, mutta erittäin laajasta kirkon sosiaalisesta työstä. Diakoniatyön työmuodoissa korostuvat taloudellinen avustaminen, yhteistyö erityisesti kunnan sosiaalitoimen kanssa, sielunhoitotyö, erilaiset hallinnolliset tehtävät, vapaaehtoistyön järjestäminen sekä diakoninen perhetyö. (Juntunen 2011, 2.)

Diakoniatyöntekijät antavat taloudellista apua niin tilapäisistä toimeentulo-ongelmista kärsiville kuin myös pitkäaikaisköyhyydessä eläville. Taloudelliselle avustamiselle on ollut jatkuva tarve, koska heikoimmassa asemassa olevien taloudellinen tilanne ei ole parantunut sen jälkeen, kun se romahti 1990-luvun laman seurauksena. Diakoniatyön taloudellinen apu kuuluu diakonian hengen mukaiseen työhön, vaikka jännitteitä on syntynyt ennen kaikkea diakonian sosiaaliturvajärjestelmää paikkaavasta roolista. Sosiaaliturvan paikkaamisen on pelätty muuttavan diakoniatyön hätäavun luonnetta, jolloin se menettää jotain erityisosaamisensa mahdollisuuksista. (Juntunen 2011, 1-2.)

Diakoniatyön tehtävät ovat olleet aina sidoksissa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Taloudellinen avustaminen on aina kuulunut joiltakin osin diakonian avustustoimintaan, mutta sen painottuminen ja laajuus ovat vaihdelleet yhteiskunnan muutoksista riippuen. Ennen 1990-luvun lamaa taloudellinen avustaminen oli suhteellisen pientä, mutta laman iskiessä se kasvoi voimakkaasti. Uusi lama alkoi vuonna 2008, ja sen seurauksena taloudellisen avustamisen paineet diakoniatyössä ovat jatkuvasti kasvaneet. Edelliseen lamaan verrattuna uuden laman kourissa kärsivät ihmiset ovat yhä kipeämpi-

en ongelmien keskellä ja köyhiä ja syrjäytyneitä on lukumääräisestikin enemmän. (Juntunen 2011, 3.)

Diakoniatyö on joutunut ottamaan vastuulleen hyvinvointivaltiolle kuuluvia tehtäviä. Samalla on vahvistunut ajatus, että eri yhteisöt ja vapaaehtoiset voisivat korvata instituutioille ja ammattilaisille kuuluvia tehtäviä (Sennett 2004, 155.) Diakoniatyön taloudelliseen avustamiseen liittyviä jännitteitä ei ole syntynyt vain siitä syystä, että diakoniatyöllä joudutaan paikkaamaan sosiaaliturvan aukkoja. Myös diakoniatyöntekijöiden itseyemmärrys taloudellisesta auttamisesta ja sen sijoittumisesta asiakkaan avuntarpeeseen ja yhteiskunnan auttamisjärjestelmään aiheuttaa jännitteitä. (Juntunen 2011, 4.)

Avustustyöllä on epäselvä asema diakoniatyössä ja avustusjärjestelmässä, koska tarve taloudelliselle avustamiselle on syntynyt paljon myöhemmin kuin hyvinvointivaltion rakentamisen aikaan 1970–80-luvuilla (Malkavaara 2007, 110–113). 1990-luvun laman jälkeen taloudellisen avustamisen asema on jäänyt pysyväksi, mutta kirkko ei ole kyennyt löytämään yhteisiä pelisääntöjä taloudellisen avustamisen käytäntöihin. Keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi avustamisen luonne tai yhteistyön laajuus ja sopimuksellisuus eri auttajatahojen, kuten kunnan sosiaalitoimen kanssa. (Juntunen 2011, 4.)

Viimeisellä luukulla (2006) on tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Tutkimus kohdistui juuri 1990-luvun laman jälkiseurauksiin. Katsottiin, että viimesijainen sosiaaliturva murtui laman seurauksena ja julkiset turvaverkot eivät olleet pitäviä. Tutkimuksen aineisto kerättiin diakoniatyöntekijöiltä, koska juuri he ovat avainasemassa arvioimaan yhteiskunnan turvaverkkojen pitävyyttä. (Juntunen ym. 2006, 5.)

Tutkimuksen mukaan diakoniatyöntekijät antoivat suurimman painoarvon henkisille ja hengellisille elementeille taloudellisen auttamisen elementeistä. Asiakkaan arvioitiin saavan paremmat mahdollisuudet ohjailla omaa talouttaan ja elämäänsä, kun häntä ohjattiin löytämään oikeat auttajatahot ja neuvottiin hallitsemaan talousasioitaan. Myös asiakkaan kokemuksella myönteisestä vuorovaikutussuhteesta diakoniatyöntekijän kanssa oli suuri merkitys. Diakoniatyöntekijät tiedostivat, että henkisen ja hengellisen elementtien käyttämiseen auttamisessa tarvittiin yleensä pidempi aikaista prosessityöskentelyä asiakkaan kanssa. (Juntunen 2006, 172.)

TAULUKKO 1. Diakonian taloudellisen auttamisen elementit (Juntunen 2006, 79)

Aineellinen apu	Viranomaisyhteistyö	Neuvonta ja ohjaus	Keskustelu ja myötäeläminen	Rohkaisu- ja kannustaminen	Hengellinen auttaminen
Osto-osoitukset	Asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittäminen	Ohjaaminen eri auttajatahojen luokse	Perehtyminen asiakkaan kokonaisvaltaiseen elämäntilanteeseen	Rohkaiseminen talousasioiden hoitoon ja yhteydenottoihin eri viranomaisiin	Taloudellinen auttaminen kokonaisuudessaan
Laskujen maksaminen	Asiakkaan sosiaaliturvatilanteen selvittäminen	Sosiaalietuuksia ja palveluja koskeva neuvonta	Välittämisen ja arvostuksen osoittaminen	Kannustaminen koulutukseen ja työelämään	Sielunhoidollinen keskustelu
Ruoka-apu	Makсутousitumuksesta sopiminen	Taloussuunnittelu- ja neuvonta		Sosiaalisen verkoston rakentamisen tukeminen	Rukous
Diakoniarahastot	Yhteiset palaverit ja koulutukset				Ohjaaminen seurakunnan tilaisuuksiin

AINEELLINEN

HENKINEN

HENGELLINEN

Taulukossa 1 on koottu keskeiset auttamisen muodot, joita diakoniatyöntekijät käyttävät taloudellisessa auttamisessa. Taulukko on koottu haastateltujen diakoniatyöntekijöiden omien kuvausten perusteella siitä, mitä he ymmärsivät taloudelliseksi auttamiseksi ja millaisia auttamisen muotoja he itse käyttivät. Taulukon kuusi auttamisen elementtiä painottuvat kuvion nuolen mukaisesti joko aineellisen, henkiseen tai hengelliseen auttamiseen. Katkoviiva taulukon keskellä kuvaa auttamisen ydintä, josta siirrytään joko enemmän aineellisen avustamisen tai hengellisen avustamisen osa-alueille. (Juntunen 2006, 78–79.)

Diakoniatyöntekijän neljä ydinosaamisulottuvuutta ovat hengellisen työn osaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen, kirkon organisaatio- ja kehittämisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen. Toiminnan ytimessä ovat ihmiset ja yhteisöt, joiden parissa toimimisessa korostuvat arvo-osaaminen sekä pysähtyminen ihmisen rinnalle, mitä voidaan kuvata myös sanoilla arjen jakaminen ja oleminen. Diakonia-

työntekijä tarvitsee asiakaskohtaamisissaan osaamista kaikista neljästä ydinosaamisen alueista. (Helin ym. 2010, 40–41.)

Diakoniatyössä pyritään kohtaamaan asiakas kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti, jolloin asiakkaan elämäntilannetta tarkastellaan kokonaisuutena. Diakoniatyöntekijän työssä joudutaan tasapainoilemaan hengellisen, henkisen ja taloudellisen tuen antamisessa. Toimiva ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde syntyy, kun työntekijä pystyy kohtaamaan ja kuulemaan asiakasta hänen lähtökohdistaan käsin. Läsnä olemalla työntekijä välittää asiakkaalleen kunnioitusta, ihmisarvoa ja tasa-arvoa. Diakoniatyöntekijän työhön sisältyy kuunteleminen, tukeminen, rohkaiseminen, neuvominen, ohjaaminen eteenpäin, asiakkaitensa oikeuksien puolustaminen sekä yhteistyön tekeminen laajassa verkostossa pyrkien samalla vaikuttamaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin. (Helin ym. 2010, 41.)

Ratkaisuja asiakkaan elämäntilanteeseen etsitään yhdessä työntekijän kanssa auttamalla asiakasta tekemään oivalluksia oman elämänsä suhteen. Tavoitteena on auttaa asiakasta parantamaan omaa elämänhallintaansa ja omatoimisuuttaan. Muutokseen ja itsenäisyyteen tuetaan asiakkaan omien voimavarojen avulla. On tärkeää, että asiakas kokee tulleen kohdatuksi, vaikka aina ei kyettäisikään auttamaan konkreettisesti tai löytämään ratkaisua tilanteeseen. (Helin ym. 2010, 42.)

Seurakunnan diakoniatyössä on useita eri työaloja, kuten vanhustyö, kriisityö, kriminaalipyö ja niin edelleen. Taloudellista avustamista ei useinkaan määritellä erilliseksi työalaksi ja sen tekemiseen osallistuvat yleensä kaikki diakoniatyöntekijät. (Helin ym. 2010, 50.) Usein seurakunnat laativat diakoniatyöntekijöille yhteisiä menettelyohjeita taloudellista avustamista varten (Helin ym. 2010, 43). Seurakunnat varaavat diakoniatyöhön omassa päätöksentekoprosessissaan kohdennettuja varoja henkilöstöresursseihin, tiloihin ja toimintamäärärahoihin. Taloudelliset avustukset ovat aina harkinnanvaraisia ja riippuvaisia joko työntekijän tai työtiimin päätöksestä ja avustuskäytännöt ja toimintamuodot voivat vaihdella seurakunnasta toiseen. (Helin ym. 2010, 52–53.)

Oulun ev.lut. seurakuntayhtymän diakoniatyön suunnitteluryhmä on laatinut seuraavallaiset taloudellisen avustamisen periaatteet:

- 1) Kirkkojärjestyksen (KJ 4:3) mukaan seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on avun antaminen niille, joiden

hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Tämä koskee myös taloudellista apua.

2) Ensisijainen avunlähde on aina sosiaalitoimi. Seurakunnan diakonia-avustus ei voi korvata yhteiskunnan vastuuta. Seurakunnan antama taloudellinen tuki on aina viimesijainen vaihtoehto. Seurakunnalla ei ole lain edellyttämää velvollisuutta taloudelliseen avustamiseen.

3) Mikäli asiakas ei saa hänelle kuuluvaa yhteiskunnan tukea, häntä tulee auttaa tuen hakemisessa. Jos asiakkaalle kuuluvaa lain edellyttämää sosiaaliturvaa on loukattu, tulee häntä ohjata sosiaaliasiamiehen tai muun valvovan viranomaisen puoleen. Diakoniatyöntekijä voi yhdessä asiakkaan kanssa olla selvittämässä hänelle kuuluvaa etuutta.

4) Diakoniatyössä asiakas kohdataan kokonaisvaltaisesti. Taloudellisten asioiden lisäksi asiakas voi tarvita tukea ja ohjausta myös henkiseen, hengelliseen, fyysiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen. Tämä edellyttää usein laaja-alaista verkostotyötä.

5) Seurakunnan taloudellinen avustaminen on pääsääntöisesti kertaluonteista kriisiapua tilanteessa, jossa muuta apua ei ole saatavissa.

6) Salassapitovelvollisuus koskee taloudellisessa avustamisessa saatuja tietoja. Asiakkaalta pyydetään kirjallinen suostumus häntä koskevissa asioissa tietojen tallentamiseen sekä asioimiseen tarvittaessa muiden viranomaisten kanssa. Salassapitovelvollisuus koskee diakoniatyöntekijän lisäksi myös muita avustustoimintaan osallistuvia. (Irma-Elina Mukari, sähköposti 20.8.2012.)

Oulun ev.lut. seurakuntayhtymän diakoniatyön suunnitteluryhmä on laatinut seuraavantilaiset taloudellisen avustamisen käytännön periaatteet:

1) Seurakuntien avustusvastaanotto on kerran viikossa tiistaisin, ja vastaanotolle varataan aika maanantaisin. Asiakkaan varatessa aikaa hänelle annetaan ohjeet asioimisesta diakonian avustusvastaanotolla. Asiakas tuo tullessaan tarvittavat tulo- ja menotiedot (sosiaalitoimiston normilaskelman tai tiliotteen tai muun vastaavan selvityksen taloudellisesta tilanteestaan). Asiakkaan ajansaamisen tärkein kriteeri henkilökohtaiseen tapaamiseen on sen hetkinen elämäntilanne ja avuntarpeen suuruus. Diakoniatyön erityispalvelujen avoimet vastaanotot ovat tiistaisin ja torstaisin työalojen kohderyhmille.

2) Diakoniatyöntekijä valmistelee avustusvastaanotolla asiakkaan kanssa laaditun avustushakemuksen välitettäväksi sähköisesti eteenpäin valmistelevalle työryhmälle. Päätöksen tekee alle 500 euron hakemuksiin johtava/vastaava diakoniatyöntekijä. Yli 500 euron avustushakemukset tuodaan suunnitteluryhmään keskusteltavaksi ja päätös tehdään sen jälkeen seurakunnassa (kirkkoherra, joku muu?).

3) Avustusta ei myönnetä takuuvuokriin, vuokriin eikä rästivuokriin. Ei myöskään: sakkoihin, veroihin, pankkilainoihin, kulutusluottoihin ja puhelinlaskuihin.

4) Asiakkaan henkinen ja hengellinen tukeminen sekä ohjaus ja neuvonta voivat olla pitkäkestoisia. Joidenkin kohdalla myös pitkäkestoinen, toistuva taloudellinen auttaminen on tärkeä osa arjessa selviytymisessä. Tilanteissa, joissa asiakkaan taloudellinen tilanne muuttuu paremmaksi ja tulot säännöllistyvät, diakonian taloudellinen auttaminen lopetetaan ja asiakasta

tuetaan, hänen niin toivoessa, ohjauksen ja keskustelun kautta. (Irma-Elina Mukari, sähköposti 20.8.2012.)

Idea opinnäytetyön aiheeseen tuli Tuiran seurakunnan diakoniatyön kautta, joka tarjosi minulle opinnäytetyöaihetta taloudelliseen avustamiseen liittyen. Olin seurakunnassa harjoittelussa keväällä 2012 ja toimin kaksi kuukautta diakonian kesätyöntekijänä samana vuonna. Näin ollen sain reilun neljän kuukauden työkokemuksen seurakunnan diakoniatyöstä, jossa pääsin käytännössä kokemaan myös taloudellisen avustamisen asiakastyötä. Yhteys seurakuntaan ja sieltä saamani työkokemus auttoivat tuotteen suunnittelussa ja sen sijoittamisessa työelämään.

Työn aihe oli erittäin haasteellinen, mutta samalla pääsin kokeilemaan ja kehittämään omia taitojani työelämän kehittämisessä ja harjoittamaan omaa innovatiivisuuttani. Opinnäytetyön aihe vastasi niitä tavoitteita, jotka ammattikorkeakoulussa on asetettu ja samalla se auttoi minua syventämään tietojani ja taitojani sosiaali- ja kirkon alalla. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16.)

Työelämän tutkimuksissa on otettava huomioon toimeksiantajan lähtökohdat, kuten toimeksiantajan toiminnalleen valitsema strategia, painopistealueet ja arvot. Niissä on kysymys yhteisesti sovitusta toimeksiantajan omaan ammatilliseen toimintaan liittyvistä reunaehdoista, jotka sitovat kaikkia toimintaan osallistuvia. Nämä oli otettava huomioon myös tässä opinnäytetyössä kehittämissuunnitelman ja päätösten ohjenuoraksi. (Vilkkä 2005, 44.)

Tuiran seurakunnan diakoniatyön haasteet ja painopistealueet suunnittelukaudella 2013–2015 ovat seuraavanlaiset: Yleisessä diakoniatyössä suurin osa asiakkaista on yksinäisiä, mutta myös yksinhuoltajat ja perheet tarvitsevat moninaista tukea ja apua elämän ongelmiin. Lapsettomat pariskunnat hakevat myös diakonian apua lähinnä talousvaikeuksiin. Haasteena ovat perhetyössä köyhät ja lapsiperheet ja avustusasiakkaiden sitouttaminen talousneuvontaan sekä kansainvälinen työ. (Irma-Elina Mukari, Henkilökohtainen tiedonanto 20.8.2012.)

Tämän opinnäytetyön kohderyhmäksi valittiin Tuiran seurakunnan 18–25-vuotiaat nuoret taloudellisen avustamisen asiakkaat. Heidän kohdallaan on vielä paljon tehtävissä ja kysymys voi olla joskus vain kannustuksen ja rohkaisun puutteesta tai vaihtoehtojen tarjoamisesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää nuorille asiakkaille suunnattu

voimaannuttava työmenetelmä diakoniatyöntekijöiden käyttöön. Työmenetelmän avulla on tarkoitus tapahtua diakoniatyöntekijän ohjaama voimaannuttava prosessi, jonka aikana käydään läpi keskeisiä elämän alueita nuoren elämässä.

Kirkkojärjestys määrittelee diakonian kristilliseen rakkauteen pohjautuvaksi palvelutyöksi, joka kohdistetaan sinne, missä hätä on suurin ja mihin muu apu ei ulotu. Se on varsin väljä määritelmä, joka ei sisällä yksityiskohtaisia käytännön ohjeita, vaan kukin seurakunta päättää toiminnastaan itsenäisesti. Kuitenkin kirkon strategioista on löydettävissä diakoniatyöhön liittyviä linjavetoja, joilla toivotaan olevan ohjausvaikutusta kirkon työhön. Kirkkohallituksen Diakonian ja yhteiskuntatyön yksikkö (KDY) vastaa diakoniatyön suuntaviivojen laatimisesta sekä diakoniaan ja yhteiskuntatyöhön liittyvien yhteiskuntasuhteiden hoitamisesta, diakoniatyön ajankohtaisista kysymyksistä ja niihin liittyvistä koulutuksista sekä Kirkon diakoniarahaston toiminnasta. (Helin ym. 2010, 36.)

Diakoniatyön haasteena on jatkuva rooli osittaisena sosiaaliturvan paikkaajana (Juntunen 2006; Kettunen 2001; Iivari & Karjalainen 1999). Lähes rajastaan asiakkaat tulevat diakonian taloudellisen avustamisen vastaanotolle sosiaalitoimen kautta. Yhteiskunnan tarjoamat tuet eivät ole riittäviä jatkuvan elämisen turvaamisessa, eikä niitä ole alun perin tarkoitettukaan jatkuvaan käyttöön vaihtoehdoksi ihmisen oman toimeentulon hankkimiselle. Yhä enemmän on kuitenkin niitä, jotka joutuvat, ajautuvat tai päättävät elää yhteiskunnan tukien varassa. Tällöin myöskään toimeentulotuen periaate viimesijaisena auttamismuotona väliaikaiseen tarpeeseen ei toteudu. Näin ollen toimeentulotuesta on tullut joissain määrin itsestään selvyys sekä joidenkin kohdalla myös ensisijainen vaihtoehto. Yhteiskuntarakennemuutosten ja lamojen seurauksena yhteiskuntaan on tullut muun muassa pitkäaikaistyöttömyyttä. Se ei kuitenkaan kykene selittämään ongelmaa kokonaan. Varmasti myös poliittisilla päätöksillä ja taloudellisilla intresseillä on ollut vaikutuksensa erilaisten sosiaalisten ongelmien syntymiseen ja hyvä- ja huono-osaisuuden jakaantumiseen.

Näiden lisäksi on olemassa lukuisia syitä siihen, millaiseksi kansalaisten kulutustottumukset ovat muokkaantuneet. Esimerkiksi kaikkialle ulottuva mainonta, suurten ostoskeskusten syntyminen, matkailu, joka rakentuu kuluttamisen ympärille sekä nopeasti kehittyvä teknologia ja siihen liittyvät hyödykkeet ovat ehkä vääristäneet ihmisten suh-

detta tavaraan ja omistamiseen. Tähän tarpeeseen ovat tarttuneet lainoja myöntävät pankit ja firmat, jotka ovat tehneet lainan ottamisesta helppoa ja kevytkenkäistä.

Suomalaiset velkaantuu yhä kiihtyvämmällä tahdilla, ja esimerkiksi asuntolainat ovat yhä suurempia. Talouselämään liittyvä epävarmuus on kasvanut ja kansalaisia uhkaa luopuminen joistakin varmoina pitämistään käsityksistä, kuten vakituinen työ tai eläkevirka. Talouslamat ja maksimaalista voittoa tavoittelevat yritysajat irtisanomisbuumeineen ovat yhdessä ajaneet lukemattomia perheitä talousvaikeuksiin. Lehtien palstoilta on saanut lukea jälkiseurauksista: rikkoutuneista perheistä, itsemurhista, köyhyydestä, velkavankeudesta ja myös rikkoutuneista unelmista.

Nykymallin mukainen elämäntyyli, joka suosii kuluttamista hinnalla millä hyvänsä, on omiaan ansoittamaan maaperän ainakin tottumattomille kuluttajille, kuten nuorille. Kaikki elementit, mitä velkaantumiseen tarvitaan, ovat kaikkien täysi-ikäisten ulottuvilla, nimittäin kaupat, tavaratalot ja pankit, jotka ovat saatavilla tehokkaasti myös verkkoympäristössä vuorokaudenajasta riippumatta. Mitään homogeenistä ryhmää tai ainesta ei ole, jotka muista poiketen lankeaisivat tähän kuoppaan: kuka tahansa voi ajautua elämässään talousongelmiin. Siihen tämä velkaantumisen ongelma itse asiassa myös kiteytyy: enää ei eletä hidasta uudisraivaajien aikaa, vaan lainan ottamisesta on tullut elämän mahdollistaja.

Lähtökohtaisesti on ehkä mahdotonta kenenkään tahon ratkaista yhteiskunnan rakenteista johtuvaa moniongelmaisuuuden syntymistä. Mahdollista on kuitenkin pyrkiä kehittämään uusia työtapoja niissä olosuhteissa, jotka ovat tällä hetkellä vallitsevia. Diakoniatyö voi pyrkiä kehittämään omia työtapoja ja priorisoida toimintaansa oman viitekehyyksensä ja strategioidensa pohjalta. Tavoitteena voi olla vaikkapa asiakaslähtöisyys siitä huolimatta, että joku toinen ehkä vetäytyy vastuustaan. Kuitenkin pyrkimys auttaa asiakasta omille jaloilleen ei voi olla vastoin diakonian periaatteita.

Nuorten kulutukseen vaikuttavat niin lapsuudenkodista opitut kulutustavat kuin kaveripiiristä tulevat kulutusmallit. Itsenäisen elämän alkutaipaleella rahan hallinnan käytännöt eivät ole itsestäänselvyksiä. Nuorten kuluttajaksi kasvamista vaikeuttavat rajojen puute, rahankäytön järjettömyys ja tuhlauksen ilo. Aikuistuvien nuorten itsenäistymiseen kuuluva taloudellinen irtiotto näkyy kulutuksessa, luotonkäytössä, velkaantumisessa ja maksuongelmissa. Ongelmatilanteissa nuoret ovat riippuvaisia vanhempien, muiden läheisten ja kaveripiirin tuesta ja avusta. (Lehtinen & Leskinen 2005, 92, 94.)

Ihmisen elinikä jaetaan yhä useampiin jaksoihin. Esimerkiksi eläkkeelle jäävä ihminen ei siirry suoraan vanhuuteen, vaan alkaa elää niin sanottua kolmatta ikää. Myöskään nuori ihminen ei siirry suoraan aikuisuuteen, vaan elää niin sanottua orastavaa aikuisuutta, joka sijoittuu ikävuosien 18–25 väliin. Omaksi jaksokseen erottuvan elämänvaiheen katsotaan mahdollistuneen vauraissa länsimaissa korkean elintason takia. (Lehtinen & Leskinen 2005, 92; Arnett 2000, 469.)

Orastavan aikuisuuden elämänvaiheeseen kuuluvat lapsuudenkodista irtautuminen, taloudellinen itsenäistyminen ja identiteetin rakentaminen. Tässä ikävaiheessa identiteetin rakentamiseen liittyy erilaisia kokeiluja erityisesti ihmissuhteissa, työelämässä ja maailmankatsomuksen perustan luomisessa. Vaikka kokeiluilla on tärkeä tehtävä nuorten elämässä kestävien ratkaisujen löytämiseksi, ne eivät ole aina onnistuneita ja mielihyvää tuottavia. (Lehtinen & Leskinen 2005, 93; Perry 1999, Arnett 2000.) Esimerkiksi talousvaikeuksiin ajautumisen jälkeen nuoret joutuvat tekemään korjausliikkeitä elämäntavoissaan ja käyttäytymisessään.

Pohjoismaisen nuorten kuluttajien luottoperusteisia elämäntyytlejä ja maksuongelmia käsittelevän tutkimuksen (Lehtinen & Leskinen 2005) perusteella nuorten kulutuskäyttäytyminen saattaa olla impulsiivista ja siihen vaikuttaa paljon myös kavereiden esimerkki. Velkaantuminen tapahtuu usein lyhyellä aikavälillä ja niiden hoitamista saatetaan aluksi lykätä pitkiäkin aikoja, jolloin tilanne ehtii pahentua. Nuorten velat koostuvat korttiluotoista, opintolainoista, pankkilainoista ja tilinylityksistä. Nuoren itsenäistymisvaiheeseen kuuluu paitsi lapsuudenkodista irtautuminen myös oman kodin ja perheen perustaminen ja niihin liittyvät hankinnat. Samaan aikaan taloudenpitoa raamittavat nuorten pienituloisuus, pätkätyöt ja opiskelu. (Lehtinen & Leskinen 2005, 93–94.)

Nuorten itsenäisten kulutuspäätösten tekeminen saattaa olla nopeaa ja harkitsematonta. Nuori ei välttämättä jaksa säästää tavoitteeseensa, vaan saattaa tehdä kerralla liian monta isoa hankintaa, johon tarvitsee joko osa-maksua tai luottoa. Nuorten rajallisten kulusresurssien ja rajattoman tarjonnan välillä on ristiriita, joka aiheuttaa ongelmia (Wilska & Virtanen 2002, 102). Nuorille on ongelmallista paitsi pienet tulot, myös työttömyys, opintolainan ja/tai tuen saaminen sekä perhesuhteet tai niiden vakiintumattomuus. Nuorten kulutus kiinnittyy voimakkaasti nykyisyyteen, eikä pitkälle tulevaisuuteen tähtäävä ajattelu ole tavallista. Kulutuskäyttäytymistä perustellaan myös nuoruudella, sillä silloin pitää kokeilla erilaisia vaihtoehtoja. Nuorten rahan käytössä etusijalla

ovat vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvät menot. Rahaa kuluu muun muassa juhlimiseen, musiikkiin, konsertteihin ja elokuviin. (Lehtinen & Leskinen 2005, 94–95.)

2.1. Diakonian nuori 18–25-vuotias asiakas

Diakoniatyön taloudellista avustusta hakevat nuoret voivat olla yksineläviä, parisuhteessa ilman lapsia eläviä, kahden huoltajan taloudessa eläviä nuoria äitejä tai isiä tai yksinhuoltajia. He voivat olla niin opiskelijoita, työssäkäyviä, työelämän ulkopuolella olevia kuin määräaikaiseläkkeellä olevia. Nuoret voivat olla pienituloisia ja velkaantuneita tai he voivat elää suhteessa, jossa toinen on ylivelkaantunut.

Velat ovat syntyneet erilaisten pankkilainojen muodossa, ja usein kyseessä on kulutusluotto, joka on otettu paikkaamaan alhaista tulotasoa. Muita velan muotoja ovat esimerkiksi opintolaina, pikavipit, vuokratästit ja erilaiset luotot, joita myöntävät esim. postimyyntifirmat. Diakonian asiakkaat ovat ajautuneet heikon taloudellisen tilanteen vuoksi velkakierteeseen, jota on vaikea katkaista. Tilipäivän jälkeen rahat on käytetty muuttamassa päivässä ja loppukuu eletään kavereilta ja sukulaisilta lainaten. Tilipäivän tultua iso osa tuloista menee näiden hätäavuksi otettujen lainojen takaisin maksamiseen.

Nuorten kohdalla velkaantumisen syynä saattaa olla myös harkitsemattomasti otetut pikavipit, joita ei ole kyettykään maksamaan takaisin. Yle Areenan Kukkaron herraksi – ohjelmassa (20.3.2013) esiintyi 30-vuotias Jari Välimaa. Hänen kohdallaan hetken mielijohhteesta 18-vuotiaana otettu pikavippi aiheutti kauaskantoiset seuraukset. Ensimmäiset 150–300 euron pikavipit hän otti juhlimiseen ja hauskan pitoon. Summa vaikutti pieneltä ja mies uskoi kykenevänsä maksamaan ne takaisin, mutta opiskelijan tuloilla se ei onnistunutkaan. Hän joutui ottamaan edellisten lainaerien lyhentämiseen uuden pikavipin, kunnes lopulta menetti luottotietonsa. Näiden päälle kasautuivat vielä opintolainat sekä joustoluotto, joka sekin oli otettu velkojen maksun avuksi. (Kukkaron herraksi.)

Ohjelmassa Välimaa kuvaa elävänsä velkavankeudessa, jossa ulosotto vetää välistä niin paljon kuin ehtii. Talvikaudet hän työskentelee ajamalla pyöräkuormaajaa, mutta säännöllinen työ ei ole houkuttelevaa niin kauan kuin ulosotto vie palkasta suuren osan. Työttömyyskorvauksesta jää melkein sama summa käteen kuin palkasta ulosoton jälkeen. Kotonaan hänellä on kaksi jätessäkillistä ulosottopapereita ja postiluukusta tulee

koko ajan lisää. Hän arvioi maksaneensa ulosottoon 3000–4000 euroa, mutta loppupäätä ei vain ole näkyvissä. Kukkaron Herra – ohjelmassa selviää, että jäljellä olevaa velkaa oli vielä noin 3500 euroa. (Kukkaron herraksi.) Summa ei ole ylen suuri, mutta hoitamattomana ja selvittämättömänä summa vain kasvaa, eikä varsinaisesti lyhene, vaikka sitä pyrkisikin pienillä tuloilla lyhentämään. Laskujen kierrättäminen ulosoton kautta on kallista: pieni summa voi lyhyessä ajassa moninkertaistua.

Talous- ja velkaneuvoja Kirsti Lattunen esittää Välimaan tilanteeseen ratkaisuksi joko takuu-säätiön takausta tai sosiaalista luottoa. Takuu-säätiön takaamalla pankkilainalla Välimaa voisi maksaa koko velan pois ja maksaa jatkossa yhtä lainaa. Tässä tapauksessa paremmaksi vaihtoehdoksi osoittautui Kotkan kaupungin ja Kotkan - Kymin seurakuntayhtymän yhteinen toimintamalli eli Kotkan diakoniarahaston pienluotto. Pienluottoa annetaan, jos luoton suuruus on n. 200–2000 euroa ja sillä voidaan ratkaista koko olemassa oleva ongelma. Välimaan tapauksessa pienluottoa lähdettiin hakemaan, koska hän kykeni pienentämään oman velkansa määrää riittävästi ennen hakemuksen lähettämistä diakoniarahastoon. (Kukkaron herraksi.)

Velkojen selvittelyllä ja ratkaisujen etsimisellä hankalaan taloustilanteeseen oli monia positiivisia vaikutuksia Välimaan elämässä. Hänellä oli toiveissa saada luottotietonsa takaisin, sillä se mahdollistaisi uusien tulevaisuuden suunnitelmien tekemisen. Ohjelman lopussa selviää, että Välimaa teki myös muunlaista elämäntaparemonttia elämässään: ohjelman jälkeen hän sai pudotettua painoaan 15 kiloa. Myönteisten elämänmuutosten myötä hän oli löytänyt myös tyttöystävän ja elämä näytti taas toiveikkaalta. (Kukkaron herraksi.)

Takuu-säätiön toiminnanjohtajan Juha Pantzarin mukaan säätiön puoleen kääntyy yhä enemmän niitä velallisia, joilla on 30–60 eri velkaa kontollaan. Näiden velallisten määrä on yli kaksinkertaistunut verrattuna viiden vuoden takaisiin lukemiin. Velkakierteen syntymiseen vaikuttaa velkaantumisen vaivattomuus. Luottoja markkinoidaan aktiivisesti, ne ovat helposti saatavilla ja niiden käyttö on tavanomaistunut. Tavallisten kulu- tusluottojen määrä ei ole kasvanut, mutta pikavippien osuus on selvästi noussut. Suurin pikavippejä käyttävä ryhmä on säätiön mukaan alle 24-vuotiaat nuoret. Heillä on keskimäärin kolminkertainen määrä pikavippejä yli 30-vuotiaisiin verrattuna. (Takuu-säätiö i.a.; Taloussanommat i.a.)

Nuoren ihmisen talouskäyttäytymiseen vaikuttavat monet seikat. Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä ovat 18–25-vuotiaat nuoret. Diakoniatyössä tilastollinen ikäryhmajakautuma olisi 18–39-vuotiaat. Opinnäytetyön tuotteena syntyvää menetelmää silmällä pitäen asiakasryhmä olisi ollut kuitenkin liian laaja tuotteen käytännön testaamista varten. Siksi päädyttiin rajaamaan kohderyhmä koskemaan korkeintaan 25-vuotiaita asiakkaita. (Irma-Elina Mukari, henkilökohtainen tiedonanto 9.1.2013.) Kohderyhmän nuoret asiakkaat ovat siis syntyneet vuosina 1988–1995. Siksi on syytä tarkastella myös elinympäristöä, johon he ovat syntyneet.

Tämän päivän nuoret diakonian asiakkaat ovat syntyneet ja kasvaneet perheissä, jotka ovat joutuneet kokemaan 1990-luvun laman lähietäisyydeltä. Sen seurauksena puhutaan laman lapsista, jotka kärsivät keskimääräistä enemmän esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos teki Suomen akatemian rahoituksella laajan tutkimuksen 1990-luvun laman lapsista. Tutkimuksen mukaan vuonna 1987 syntyneistä usealla on mielenterveysongelmia tai selkkauksia poliisin kanssa. Joka viides nuori on 21 ikävuoteen mennessä saanut hoitoa mielenterveyteensä. 60 000 nuoresta 10 000 nuorelta puuttuu peruskoulun jälkeinen tutkinto. 40 prosentilla heistä on mielenterveysongelmia ja joka neljännellä on kontollaan rikoksia tai rikkomuksia. (A-studio.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori Tytti Solantausten mukaan Suomessa on tuhansia nuoria aikuisia, jotka ovat jo 30-vuotiaita, mutta eivät ole koskaan olleet työelämässä (A-studio). Lapsen ja nuoren elämässä tärkeitä kehitysympäristöjä ovat kodin ohella koulu, työelämä ja vapaa-ajan ympäristöt. Ne turvaavat iänmuutosten kehitystehtävien toteutumisen. Laajassa tutkimuksessa tutkittiin useiden vuosien ajan kyselytutkimuksella laman vaikutusta kehitysympäristöihin. (Solantaus 2010.)

Koteihin lama vaikutti muun muassa siten, että käytettävissä olevat tulot vähenivät 80 prosentilla perheistä. 14–20 prosenttia vanhemmista kärsi työttömyydestä ja vastaavasti 60 prosentilla työssäkäyvistä työtahti kiristyi. Lamakriisi aiheutti lasten vanhemmissa uupumusta, ärtyvyyttä ja mielenterveyden ongelmia. Ne taas aiheuttivat parisuhdeongelmia, kuten riitoja ja vetäytymistä. Isillä ja äideillä ei ollut voimia vanhemmuudelle ja kovakourainen ja ailahteleva vanhemmuus lisääntyivät. Lisäksi lasten ohjaus, tuki ja seuranta vähenivät. (Solantaus, 2010.)

Ihmisen kehitystä säätelee Robert J. Havighurstin (1953) mukaan biologisen kasvun ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus. Havighurst on kehittänyt teorian nuoruusiän ke-

hitystehtävistä, joissa hän on kuvannut yhteiskunnan vaikutusta sellaisten käsitteiden kuin sosiaaliset odotukset ja roolit avulla. Charlotte Bühler (1933) on esittänyt elämänkulun jakaantuvan vaiheisiin, joihin liittyvät erilaiset kehitystehtävät. Havighurst on käyttänyt tätä teoriasa lähtökohtana. (Puuronen 2006, 62–63.)

Havighurstin (1972) teoriassa keskeisiä nuoruuden kehitystehtäviä ovat 1) uusien suhteiden luominen kumpaakin sukupuolta oleviin ikätovereihin, 2) sukupuoliroolin omaksuminen, 3) oman fyysisen olemuksensa hyväksyminen, 4) emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen vanhemmista ja muista aikuisista, 5) avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen, 6) valmistautuminen työelämään, 7) ideologian tai maailmankatsomuksen kehittäminen ja 8) sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. Helsingin yliopiston dosentin Jari-Erik Nurmen mukaan teemat sopivat yllättävän hyvin vielä nykypäivän suomalaiseen tilanteeseen. Ainoan muutoksen nuoruuden kehitystehtävien teoriassa Nurmi tekisi termin avioliitto kohdalla. Nyky-yhteiskunnassa avioliitto-termin tilalla voisi Nurmen mielestä käyttää paremmin termiä parisuhde. (Nurmi 2008, 259.)

Nuori tekee omassa elämässään valintoja ja toimii niiden mukaisesti. Kuitenkin oman elämän ohjaaminen tapahtuu niissä puitteissa, joita nuoren ikäsidonnainen kehitysympäristö hänelle tarjoaa. Eli nuoren valintoihin vaikuttavat yhteiskunta ja kulttuuri, jotka luovat erilaisia haasteita ja rajoituksia valinnoille. Samalla aiemmat ratkaisut vaikuttavat ja ohjaavat myöhempiä mahdollisuuksia. Myös yksilöön itseensä liittyvät tekijät rajoittavat oman elämän ohjausta, kuten kyvykkyys, aiempi menestys tietyllä elämänalueella ja temperamentti-aiheet. (Nurmi 1995, 263.)

Samalla kun nuori tekee erilaisia valintoja ja ratkaisuja elämässään, hän muodostaa kuvaa omasta itsestään. Nuoren asettamat koulutustavoitteet ja tehdyt valinnat luovat pohjaa tulevalle elämälle. Nuoren käsitys itsestään muokkautuu esimerkiksi sen mukaan, miten hän kokee itsensä lukiolaisena, ammattikoululaisena tai peruskoulun keskeyttäneenä. Myös esimerkiksi heikosta koulumenestyksestä tai valintakokeissa epäonnistumisesta saatu palaute muokkaa hänen ajatuksiaan itsestään. (Nurmi 1995, 264.)

Toistuvat epäonnistumiset ja negatiivinen palaute yhdessä tai erikseen saattavat lannistaa nuoren uskon omaan itseensä. Voi olla, että nuorella ei ole riittävän tasapainoisia olosuhteita opiskellessaan peruskoulussa tai toisen asteen koulutuksessa saavuttaakseen hyvän koulumenestyksen. Jos nuori haluaa jostakin toimeentuloa, hänen tulee ilmoittau-

tua työttömäksi työnhakijaksi saadakseen työmarkkinatukea. Työttömän työnhakijan tulee osallistua säännöllisesti aktivointisuunnitelman tekemiseen ja hänellä on velvollisuus hakea yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen, jos hakija on alle 25-vuotias (Työ- ja elinkeinotoimisto i.a.). Nuori, jonka tulevaisuuden suunta ei ole vielä selvillä, voi ajautua näiden kautta uusiin pettymyksiin ja epäonnistumisiin.

Heikki Hiilamo kirjoittaa kunniattomista ja kunniallisista työttömistä artikkelissaan Pitkääikaistyöttömän sosiaaliset mahdollisuudet. Kunniattomat työttömät ovat niitä, jotka kykenisivät töihin, mutta eivät niihin ryhdy, kun taas kunnialliset työttömät eivät kykene työhön. Perustuslain (19§) mukaan, ”jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon”. (Hiilamo 2010, 268.)

Lain mukaan, ”jokaisella on oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella”. Toisin sanoen perusturva ei kuulu niille, jotka kykenevät itse hankkimaan ihmisarvoisen elämän turvan. Lisäksi perustoimeentulon turvaa ei taata niille, jotka eivät ole työttömiä, sairaita, työkyvyttömiä, eläkeiän ylittäneitä tai lapsen synnyttäneitä. Ulkopuolelle jäävien ryhmään voi kuulua passiivisia työttömiä, syrjäytyneitä, vapaamatkustajia ja väärinkäyttäjiä (Björklund 2009). Kun lakia tulkitaan näin, se ei turvaa perustoimeentuloa esimerkiksi silloin, kun nuori on työttömänä siksi, ettei vielä tiedä, mihin isona ryhtyisi. (Hiilamo 2010, 268–269.)

Esimerkkinä Hiilamolla on artikkelissaan Helsingin Sanomien (8.7.2009) haastatteleva Osku, joka on 22-vuotias työtön työnhakija. Oskun työttömyyden syynä on se, että hänellä ei ole mitään koulutusta, eikä hän vielä edes tiedä, mitä haluaisi tehdä. Toimeentulotuen hakeminen ei ole hänen mielestään nöyryyttävää, sillä hänen tuttavapiirissään on enemmän toimeentulotuella eläviä kuin työssä käyviä. Sopivan opiskelupaikan löytyessä, opiskelu ei ole mahdotonta, mutta alhainen opintotuki ei kuitenkaan houkuttele Oskua. (Erkkilä 2009; Hiilamo 2010, 271.)

Tällaiselle käyttäytymiselle Hiilamo löytää kärjistetysti kolme rationaalista selitystä. Taloudellisen selityksen mukaan henkilö ei halua hakeutua töihin, koska sosiaaliturva on riittävän korkea suhteessa työssä nähtävään vaivaan ja siitä saatuun palkkaan (esim. Holm & Kyyrä 1997). Sosiaalisen selityksen mukaan työtä tehdään, jotta voidaan osallistua yhteiskuntaan, tai välttää osattomuus (Zawadzki & Lazarsfeld 1935; Jahoda ym.

1971; Kortteinen & Tuomikoski 1998). Periaatteessa henkilö on työhaluinen, mutta ongelmana on työpaikkojen puute. Valikoitumisselityksen mukaan suuressa roolissa ovat henkilön kyvykkyys ja hyvät verkostoitumistaidot. Työttömyyden takana voi siis olla heikot kyvyt, alhainen koulutus ja puuttuvat verkostot. (Hiilamo 2010, 271–272.)

2.2. Voimaantumista tukeva toiminta diakoniatyössä

Elina Juntunen on artikkelissaan *Valtaa diakoniasta? Valtautumisen monet merkitykset diakoniatyössä* selvittänyt, millä tavoin ev.lut. kirkon diakoniatyöntekijät tukevat asiakkaidensa valtautumista ja millainen asema diakoniatyön hengellisellä kontekstilla on valtautumisen tukemisessa (Juntunen 2009). Tutkimuksen perusteella diakoniatyöntekijöiden voimaantumista tukeva työ tapahtuu sekä yksilöllisellä, yhteisöllisellä että rakenteellisella tasolla

Tutkimuksessaan Juntunen on huomioinut, että taloudellisen avun muodot ja luonne ovat yhteydessä sosiaalityön kontekstissa olevaan empowermentiin. Empowerment voidaan suomentaa voimavaraistumiseksi tai voimaantumiseksi sekä valtaistumiseksi. Voimaantuminen tarkoittaa yksilön tai ryhmän voimavarojen löytämistä heistä itsestään. (Juntunen 2009, 140.) Juntunen käytti tutkimuksessaan termiä valtautuminen, mutta koska itse olen käyttänyt opinnäytetyössä termiä voimaantuminen, käytän samaa termiä myös Juntusen yhteydessä tästä eteenpäin.

Voimaantuminen on yksilöstä itsestään lähtevä prosessi, mutta sillä on yksilöllisen tason lisäksi olemassa myös rakenteellinen taso. Yksilöllisellä tasolla tapahtuu erilaiset toiminnot ja prosessit, joiden avulla yksilö itse lisää oman elämänsä hallintaa. Näitä ovat itsetunnon ja -arvostuksen kasvaminen, myönteinen minäkuva ja erilaisten tietojen ja taitojen lisääntyminen. Rakenteellisella tasolla yksilön voimaantumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat ulkoapäin sosiaaliset rakenteet, rajat ja vallan suhteet. (Askheim 2003, 230–231; Juntunen 2009, 141.)

Yksilön voimaantumisen tukemisessa voidaan soveltaa erilaisia menetelmiä ja strategioita. Niitä voivat olla muun muassa yksilön henkilökohtaisen kompetenssin vahvistaminen, sosiaalisen toiminnan tukeminen sekä ympäristöllisten mahdollisuuksien tunnistaminen ja niihin tarttuminen. Myös riittävien palveluiden ja aineellisten resurssien tuki

on merkittävää yksilön voimaantumisen kannalta (Karsikas 2005). Diakoniatyön erilaisissa asiakastilanteissa diakoniatyöntekijät voivat toimia mahdollisuuksien tunnistajina ja luojina. Uusien mahdollisuuksien havaitseminen voi lähteä liikkeelle esimerkiksi taloudellisten kysymysten selvittelystä. (Juntunen 2009, 141.)

TAULUKKO 2. Diakoniatyön voimaantumista tukevan toiminnan ulottuvuudet rakenteellisella, yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tasolla (Juntunen 2011, 151; Andersson & Blair & Wilson 2005)

Voimaantumisen ulottuvuudet	Voimaantumisen tasot:		
	Rakenteellinen	Yhteisöllinen	Yksilöllinen
Henkilökohtainen		Yksilön kannustaminen ja rohkaiseminen osallistumiseen ja vertaistuen hakemiseen	Yksilön tarinan kuuleminen ja tämän elämäntarinan vakavasti ottaminen. Yksilön voimavarojen havaitseminen ja voimaantumista estävien tekijöiden tiedostaminen Luottamuksen ja toivon herättelemine
Sosiaalinen	Auttamis- ja tukiverkostojen luominen	Samassa elämäntilanteessa elävien asiakkaiden yhteen tuominen	Asiakassuhteen rakentaminen, asiakkaan kohtaaminen ja konkreettinen auttaminen Lähiyhteisöjen kartoittaminen asiakkaan sosiaalisesta ympäristöstä
Koulutuksellinen	Koulutusmahdollisuuksien etsiminen ja luominen		Kannustaminen ja rohkaiseminen koulutukseen Kansalaistaitojen vahvistaminen, kriittisen tietoisuuden lisääminen
Taloudellinen	Sosiaalisten ja taloudellisten etuuksien ja palvelujen saannin mahdollistaminen		Perustavien aineellisten resurssien saaminen yhteistyössä eri viranomaisten kanssa
Poliittinen	Asiakkaiden perusoikeuksien puolustaminen	Ryhmien tukeminen oikeuksiensa ja vastuidensa kantamiseen Kollektiiviseen kansalaistoimintaan tukeminen	Henkilökohtaisen vastuun kantamisen ja kansalaisoikeuksista kiinnipitämisen tukeminen Asiakkaasta poliittinen toimija
Hengellinen	Heikompiosaisten äänenä ja puolustajana toimiminen	Hengellinen ryhmätoiminta voimaantumisen tukena	Diakoniatyön hengelliset sisällöt asiakkaan voimaantumisen tukena

Osa Juntusen tutkimuksessa haastatelluista diakoniatyöntekijöistä oli yhteiskuntakriittisesti suuntautuneita, ja heidän taloudelliseen apuun liittyvä vaikuttamistoiminta liittyi asiakkaiden taloudellisten ongelmien ja hädän syy-seuraussuhteiden arvioimiseen ja esille tuomiseen. Heidän voimaantumiseen liittyvä toiminta perustui ensisijaisesti rakenteellisen tason olosuhteisiin vaikuttamiseen. Voimaantumista tukevan toiminnan keskiössä oli tukea rakenteellisella tasolla asiakkaan poliittista, taloudellista ja hengellistä voimaantumisen ulottuvuutta. Rakenteellisen tason toiminta on merkittävää voimaantumisen tukemisessa, mutta prosessin kannalta on oleellista myös yksilötason tukeminen. Yhteiskuntakriittisesti orientoituneiden diakoniatyöntekijöiden toiminnassa yksilön henkilökohtaisen voimaantumisprosessin tukeminen uhkaa jäädä taka-alalle. Diakoniatyöntekijän tulisi auttaa asiakasta näkemään elämäntilanteeseensa johtaneet rakenteelliset syy-seuraussuhteet. Koska kyseessä on asiakkaan oma henkilökohtainen prosessi, hänen läsnäolo, kokemus ja ääni tulisi vaikuttaa voimaantumisprosessissa. (Rose 2003, 202; Juntunen 2009, 144–145.)

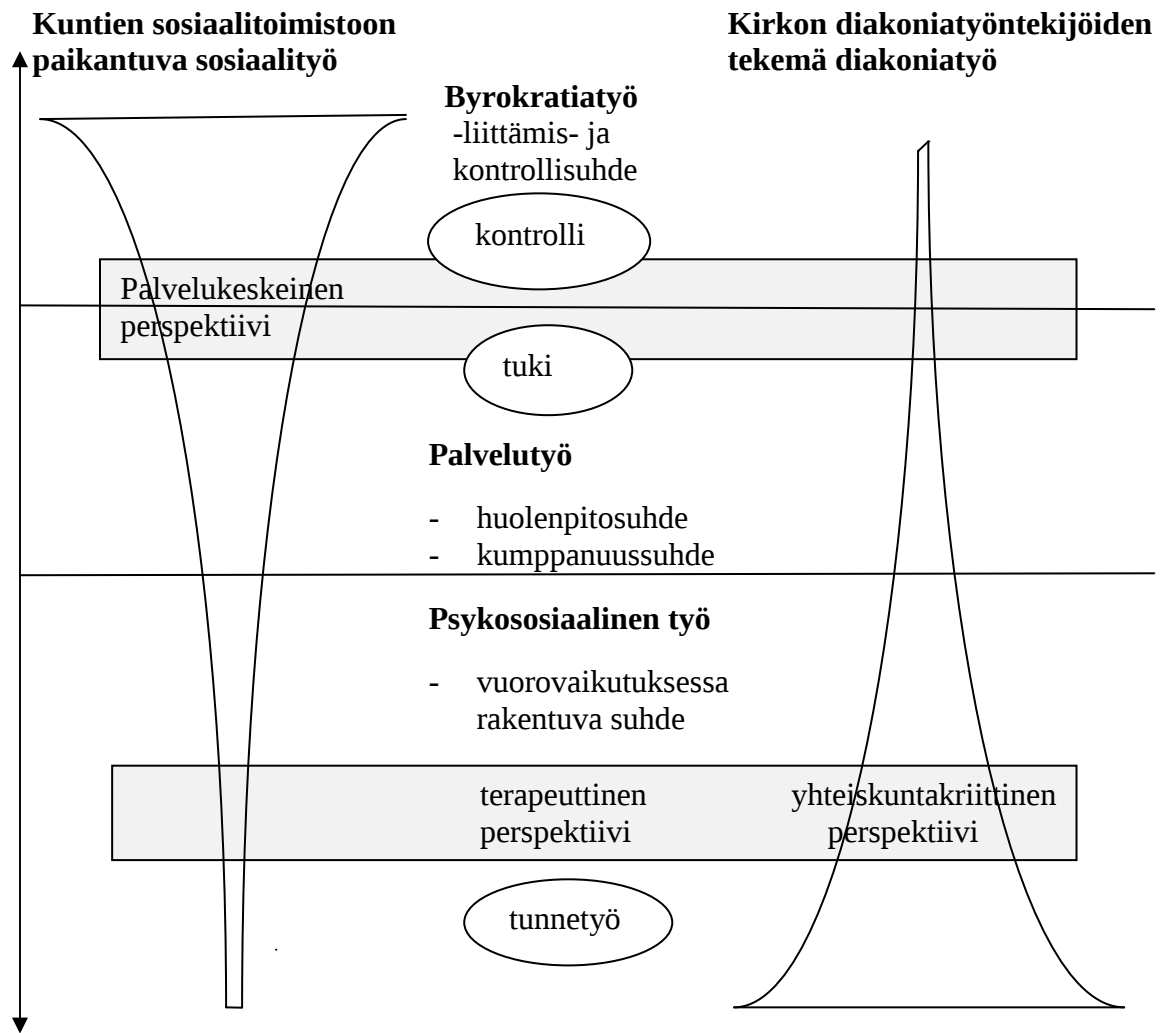
Diakoniatyöntekijät, jotka olivat omassa työssään orientoituneita yhteisökeskeiseen työhön ja verkostojen luomiseen, perustivat asiakkaan auttamisen ja yhteiskunnallisen työn konkreettiseen toimintaan ja auttamistyölle asetettuihin selkeisiin päämääriin. Tärkeässä roolissa olivat auttajaverkostojen luominen sekä vertaisverkostojen ja oma-apuryhmien löytäminen asiakkaalle. Voimaantumista tukeva toiminta kohdistui asiakkaan henkilökohtaisen voimaantumisen tukemiseen sekä rakenteellisen tason olosuhteisiin vaikuttamiseen. Tutkimuksessa arvioitiin diakonian asiakkailla olevan tarve moni-ilmeiseen muutosprosessiin. Muutosprosessissa diakoniatyöntekijää tarvitaan sillanrakentajana palvelujen ja asiakkaiden tarpeiden välille. (Juntunen 2009, 145–146.)

Tutkimuksessa joidenkin haastateltujen kohdalla oli vaikea nähdä yhteyttä siihen, millä tavalla asiakas itse on häntä koskevissa toimissa mukana. Asiakaslähtöisen työskentelyn peruslähtökohtana oli selvittää, mikä oli asiakkaan hätä ja mitä asiakas itse toivoi tilanteelleen tapahtuvan. Haastatteluaineistosta ei selvinnyt, minkä verran asiakas ja diakoniatyöntekijä tekevät yhteisiä päätöksiä auttamisen tavoista ja luonteesta. Yksilön voimaantumisen kannalta on tärkeää, ettei asiakkaan auttamisen suunta perustu enimmäkseen viranomaisten asiantuntijuuteen ja päätäntävaltaan. Ratkaisuvaihtoehdot pitäisi tulla viime kädessä asiakkaalta itseltään, eikä niin, että asiantuntija tarjoaisi normatiivisia ratkaisuja yksilön ulkopuolelta. (Juntunen 2009, 147; Rose 2003, 202.)

Yksilökeskeiseen asiakastyöskentelyyn suuntautuneiden diakoniatyöntekijöiden työote perustuu vahvasti yksilökeskeiseen, empaattisesti orientoituneeseen asiakastyöskentelyyn. Asiakasta pyrittiin auttamaan pääasiassa keskustelun, ohjaamisen ja kannustamisen kautta. Asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen haluttiin pureutua tarkemmin ja tilanteen läpikäymiseen annettiin riittävästi aikaa. Voimaantumista tukeva työ painottui pääasiassa asiakkaan henkilökohtaisen voimaantumisen tukemiseen. Työssä korostui asiakkaan kohtaaminen ja hänen tarinansa kuunteleminen. Diakoniatyössä oli tullut vastaan erityisen paljon niitä, jotka olivat jääneet ilman viranomaisten kohtaamista eri sosiaali- ja terveyspalvelujen kentällä. Esimerkiksi riittämätön neuvonta oli saattanut pysähdyttää asiakkaan velkojen hoidon tai eri sosiaalietuuksien saamisen. Yksilön voimaantumisprosessin kannalta oli ollut erityisen tärkeää diakoniatyöntekijöiden perehtymisellä asiakkaan elämäntilanteen kartoittamiseen ja huomionkiinnittämiseen heidän jaksamiseen ja selviytymiseen haastavissa elämäntilanteissa. (Juntunen 2009, 147–148; Rose 2003, 202.)

Diakoniatyöntekijät pyrkivät auttamaan asiakasta keskustelun ja reflektion avulla, jolloin asiakasta autetaan löytämään vaihtoehtoja taloudellisten ja muiden ongelmien ratkaisemiseen. Voimaantumisessa ajatellaan, että yksilö on oman elämänsä paras asiantuntija. Tätä asiantuntijuutta pyritään herättelemään tukien yksilön tietoisuutta omasta tilanteestaan ja siihen liittyvästä muutoshalukkuudesta. (Juntunen 2009, 148; Rose 2003, 201–203; Heikkilä-Laakso & Heikkilä, 1997, 348.)

Taina Paajanen on pro gradu – tutkielmassaan tarkastellut diakoniatyön ja sosiaalityön kumppanuutta sosiaalisen työn kentällä. Selvitystyön perusteella kirkon diakoniatyöntekijöiden tekemä diakoniatyö painottui psykososiaalisen työn ja palvelutyön alueelle. Palvelutyöhön Paajanen liitti huolenpito- ja kumppanuussuhteen, joihin liittyi ohjaus ja neuvonta. Hän liitti kiireen ja kontrollin koskemaan enemmänkin sosiaalipuolen asiakastyötä kuin diakoniatyötä. Psykososiaaliseen työhön hän liitti vuorovaikutuksessa rakentuvan suhteen, terapeutin perspektiivin sekä tunnetyön. Paajasen mukaan tunnetyön elementit korostuivat diakoniatyössä, kun taas vastinpariksi asettuva kontrolli korostui sosiaalityössä. Lisäksi diakoniatyössä korostui yhteiskuntakriittinen ja terapeutin perspektiivi, kun sosiaalityössä korostui palvelukeskeinen perspektiivi. (Paajanen 2008, 28–29.)

KUVIO 1. Kuntien sosiaalitoimistoon paikantuvan sosiaalityön ja kirkon diakoniatyöntekijöiden työn painostuserot asiakastyössä tutkimustulosten valossa (Paajanen 2008, 86)

Diakoniatyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välisestä kumppanuudesta ei voida puhua ilman yhteistä asiakasta. Tutkimuksen perusteella diakoniatyöntekijät ja sosiaalityöntekijät mielsivät kumppanuuden eri tavalla ja heillä oli erilaisia toiveita kumppanuuden suhteen. Molemmat työntekijätahot myös perustelivat asiakkaan etua omista lähtökohdistaan käsin. (Paajanen 2008, 79.) Työntekijätahot kokivat kumppanuuden olleen aikaisemmin tiiviimpää, läheisempää ja vertaisempaa kuin mitä se oli nykyhetkessä. Lama-ajan myötä yhteistyö pysyi tiiviinä, mutta kumppanuus oheni työtaakan alla. Sosiaalityöntekijöiden mielestä myös organisaatiomuutokset ovat olleet ratkaisevassa asemassa yhteistyön vähenemisessä. Sosiaalityön muuttuminen entistä byrokraat-

tisemmaksi ja teknisrationaalisemmaksi ohjaa työntekijöitä asiakaslähtöisyydestä entistä organisaatiolähtöisemmäksi. (Paajanen 2008, 83–84.)

Sosiaalityöntekijät toivoivat diakoniatyöntekijöistä sosiaalityön paikkaajia, jotka täydentäisivät sosiaalityöntekijöiden työtä niiltä osin, mihin heillä itsellään ei ollut enää aikaa eikä mahdollisuuksia. Sosiaalityöntekijöiden toiveet keskittyivät asiakkaaseen ja tämän tarpeisiin, eivätkä he kaivanneet diakoniatyöntekijästä kumppania itselleen. Asiakkaalleen he kaipasivat vertaistukiryhmiä, ihmissuhteita ja henkistä tukea. Diakoniatyöntekijät kaipasivat sosiaalityöntekijästä kumppania, jolla olisi aikaa, heillä olisi säännöllistä ja tasa-arvoista kohtaamista ja mahdollisuus oppia tuntemaan viranomaiskumppani myös työroolin takaa. (Paajanen 2008, 85.)

3. VOIMAANNUTTAVA TYÖMENETELMÄ

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena syntyi työmenetelmä diakoniatyöntekijöiden käyttöön nuoria talousongelmista kärsiviä asiakkaita varten. Työmenetelmän avulla on pyrkimys vastata Tuiran seurakunnan tarpeeseen saada keinoja ja välineitä nuorten talousasiakkaiden sitouttamiseen taloudelliseen ohjaukseen ja neuvontaan. Työmenetelmän avulla työntekijän ja asiakkaan välille voi muodostua pitempiaikainen vuorovaikutussuhde, jossa asiakkaan elämän asioita voidaan tarkastella lähemmin ja yksityiskohtaisemmin. Yhteisen prosessin aikana on tarkoitus löytää ja havaita niitä asioita, jotka mahdollisesti ovat talousongelman syntymisen taustalla. Saman prosessin aikana voidaan myös tunnistaa ja nostaa niitä voimavaroja ja resursseja, joita asiakkaalla on käytettävissään elämän- ja taloudenhallinnan parantamiseksi.

Elämän rakennuspalikat – menetelmää (ER-menetelmä) on tarkoitus käyttää seurakunnan diakoniatyössä nuorten talousasiakkaiden kohdalla. Työmenetelmä koostuu asiakkaan ja diakoniatyöntekijän kymmenestä tapaamiskerrasta. Jokaista tapaamiskertaa varten on varattu oma teemakeskustelun aihe, johon asiakas varautuu valmistautumalla aiheeseen sopivalla kotitehtävällä ennen varsinaista tapaamista.

Tapaamisten aikana on tarkoitus syventyä jokaiseen aiheeseen siten, että sieltä voisi löytyä asiakkaan omia voimavaroja tai mahdollisesti tähän asti huomiotta jääneitä asioita tai heikkoja kohtia, joita olisi syytä vahvistaa. Yhtenä tarkoituksena on tarjota asiakkaalle mahdollisuus tehdä tarkempaa tilannekatsausta omaan elämäänsä, pysähtyä ongelmien äärelle tai antaa ponnahduslauta kesken jääneille asioille tai uusille mahdollisuuksille elämässä.

ER-menetelmä on sähköisessä muodossa oleva tuote, joka sisältää teemakeskustelurungon lisäksi myös jonkin verran oheismateriaalia, ohjeet sekä esitteen, jonka voi tulostaa asiakkaalle. Esitteen avulla työntekijä voi tarjota asiakkaalle mahdollisuutta osallistua tämän kaltaiseen työskentelyyn. Tuote toteutettiin sähköisesti kotisivumuotoon, jolloin voidaan käyttää linkkejä, joita klikkaamalla löytyy tarvittava tieto.

3.1. Elämän rakennuspalikat sähköisessä muodossa

Elämän rakennuspalikat eli ER-menetelmä tallennettiin Tuiran seurakunnan palvelimelle diakoniatimiin yhteiseen kansioon, josta se löytyy Talousasiat – kansioista. Siellä on nimettynä ER-menetelmä -kansio, josta löytyy kaikki siihen liittyvä materiaali. ER-menetelmä on luotu kotisivumuotoon, joten menetelmän saa auki klikkaamalla kansiossa olevaa kuvaketta, jossa lukee index2.

Ensimmäinen sivu on ***Tervetuloa*** -sivu, jossa lukee:

Tämän sivuston tarkoituksena on toimia diakoniatyöntekijöiden työvälineenä nuorten talousasiakkaiden syventävässä auttamisessa. Sivusto sisältää ER-menetelmän kuvauksen, 10 kerran rungon menetelmän tapaamisille, ohjeet, tehtävät, materiaalia sekä diakoniatyöntekijälle että asiakkaalle.

Ensimmäisen sivun vasemmassa laidassa on pääsiirtymistyökalurivi, jossa on seitsemän painiketta, jotka ovat nimeltään Etusivu, ER-menetelmä, Menetelmärunko, Julkinen sektori, Kolmas sektori, Työvälineiden käyttö ja Linkkejä. Painikkeiden kautta pääsee siirtymään kyseisille sivuille.

Klikkaamalla sivun vasemmalla laidalla olevaa painiketta **ER-menetelmä**, käyttäjä pääsee siirtymään sivulle, jossa menetelmää kuvataan seuraavalla tavalla:

Elämän rakennuspalikat on diakoniatyöntekijöiden käyttöön tarkoitettu voimaannuttava työmenetelmä diakonian nuorten talousasiakkaiden kohdalla. Menetelmä soveltuu käytettäväksi työntekijälähtöisesti. Menetelmä on prosessiluonteinen ja ratkaisukeskeinen. Parhaimmillaan se voi toimia interventiona nuoren elämässä tapahtuvassa heikossa kehityksessä tai jopa ennaltaehkäistä syrjäytymiskehitystä.

Työmenetelmä koostuu yhteensä 10 kerran tapaamisista asiakkaan ja diakoniatyöntekijän välillä. Jokaista tapaamiskertaa varten on varattu oma teemakeskustelun aihe, johon asiakas varautuu valmistautumalla aiheeseen sopivalla kotitehtävällä ennen varsinaista tapaamista. Diakoniatyöntekijä ja nuori voivat itse päättää tapaamistensa tiheyden ja aikataulun.

Tapaamisten aikana on tarkoitus syventyä jokaiseen aiheeseen siten, että sieltä voisi löytyä asiakkaan omia voimavaroja tai mahdollisesti tähän asti huomiotta jääneitä asioita tai heikkoja kohtia, joita olisi syytä vahvistaa.

Asiakkaat valikoituvat diakonian taloudellisen avustamisen vastaanotolla käyvistä 18–25-vuotiaista asiakkaista. Diakoniatyöntekijä voi esittää kohderyhmään sopivalle asiakkaalle ER-menetelmään osallistumista ja tarjota hänelle tietoa menetelmästä tulostettavan esitteen muodossa.

Menetelmärunko – painiketta klikkaamalla työntekijä pääsee sivulle, jossa on otsikko:

Menetelmärunko: Voimaannuttava työmenetelmä.

Menetelmä sisältää 10 tapaamiskertaa asiakkaan ja diakoniatyöntekijän välillä. Jokaisen tapaamisen aikana käsitellään yhtä teemakeskustelun aihetta. Klikkaa ohjetta saadaksesi lisätietoa.

Menetelmärunko sisältää kymmenen teemaa, joita ovat tavoitteiden asettaminen, taloustilanteen kartoitus, työ- ja koulutusasiat, perhe- ja lähisuhteet, henkiset voimavarat ja resurssit, fyysinen hyvinvointi, harrastukset ja vapaa-aika, minäkuva ja identiteetti, hengellisyys sekä arviointi. Jokaisen teeman kohdalla lukee ohje, jota klikkaamalla pääsee erilliselle sivulle, jossa teeman käsittelytapaa ja tarkoitusta on sanallisesti avattu. Ohjesivulla on myös mahdolliset materiaalivinkit sekä tulostettavat kotitehtävät asiakkaalle annettavaksi.

1. Tapaaminen

- TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN

Ensimmäisen tapaamisen tarkoitus on käydä asiakkaan kanssa yhdessä läpi, mitä ER-menetelmä pitää sisällään. Haluaako asiakas käydä läpi koko ohjelman vai onko tarvetta keskittyä vain muutamiin teemoihin?

Ensimmäisessä tapaamisessa kartoitetaan asiakkaan elämässä ne ydinasiat, jotka vaatisivat tarkempaa käsittelyä. Joitakin menetelmärungon teemoja voidaan korostaa enemmän ja taas joitakin teemoja voidaan jättää väliin, jos ne eivät tunnu asiakkaan tilanteesta käsin tällä hetkellä tärkeiltä. Tarkoitus ja tavoite on kuitenkin löytää ne teemat, jotka ovat keskeisessä merkityksessä asiakkaan elämäntilanteessa ja esimerkiksi heikon taloushallinnan taustalla.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Taloustilanteen kartoitus. Kotitehtävänä asiakas voi selvittää omat menonsa ja tulonsa sekä velkansa ja kirjata ne ylös. Tulosta asiakkaalle Takuu-säätiön velkojen listauslomake sekä tulo- ja menoarviolomake tehtävän tekemistä varten.

2. Tapaaminen

- TALOUSTILANTEEN KARTOITUS

Asiakkaan kanssa käydään läpi kotitehtävä, jossa hän on selvittänyt taloustilannettaan. Työntekijän kanssa yhdessä käydään läpi, mitä velkojen tai elämän muiden solmukohtien kanssa on jo tehty tai yritetty tehdä. Tiedetäänkö velkojat ja velkojen suuruus? Onko pyritty sopimaan velkojien kanssa? Onko otettu yhteyttä velkaneuvojaan ja niin edelleen? Asiakkaan kanssa voidaan yhdessä miettiä seuraavaa siirtoa tai toimenpiteitä, joihin kannattaisi ryhtyä.

Jos asiakkaalla ei ole suuremmin velkoja, hänen kanssaan voidaan keskustella, miten selvittää tiukassa elämäntilanteessa, miten karsia menoja ja miten opetella säästämään.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Työ- ja koulutushistoria. Kotitehtävänä asiakas voi käydä läpi tähänastista työ- ja koulutushistoriaansa ja kirjata ne paperille. Hän voi myös miettiä ammattia tai alaa, jota hän mahdollisesti haluaisi opiskella.

Materiaali: Talousohjausopas, Nuorten talousosaamisen edistäminen ja Niskalenkki raha-asioista.

3. Tapaaminen

- TYÖ- JA KOULUTUSASIAT

Asiakkaan kanssa käydään yhdessä läpi hänen ylöskirjaamaansa koulutus- ja työhistoriaansa. Millainen koulumenestys nuorella on ollut? Onko hän kokenut koulumaailmassa epäonnistumisia tai onko hänellä taustalla opintojen keskeyttämisiä? Millainen työkokemus hänellä on? Onko hänellä ammatillisia haaveita tai tavoitteita?

Tapaamisen tarkoitus on näiden ja muiden esille tulevien kysymysten kautta etsiä uusia mahdollisuuksia ja ratkaisuja kenties työllistymiseen tai kouluttautumiseen tai keskeytyneiden opintojen jatkamiseen.

Työntekijän rooli on rohkaista, kannustaa ja avata uusia näköaloja nuoren tulevaisuuden suunnitteluun.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Perhe- ja lähisuhteet. Kotitehtävänä asiakas voi laatia lähisuhteistaan verkostokartan ja täyttää valmiin sukupuun tai piirtää halutessaan sellaisen itse.

Materiaali: Verkostokartta, kaksi vaihtoehtoista sukupuuta ja sukupuuhje.

4. Tapaaminen

- PERHE- JA LÄHISUHTEET

Nuoren kanssa käydään verkostokartan ja sukupuun avulla läpi, keitä hänen lähipiiriinsä kuuluu ja ketkä muodostavat hänen tärkeimmät ja lähim-

mät ihmissuhteensa.

Tärkeitä kysymyksiä voivat olla, mitkä suhteet toimivat voimavarana, onko tulehtuneita ihmissuhteita, parisuhdeongelmia, yksinäisyyttä tai sairautta perheessä tai lähipiirissä. Verkostokartta ja sukupuu auttavat nostamaan esille tärkeitä asioita.

Keskustelun kautta voidaan miettiä, mitä asioille voisi tehdä, miten parantaa tätä osa-aluetta elämässä, mitkä asiat ovat hyvin, mistä voi tuntea kiitollisuutta.

Tarkoitus on löytää ja nostaa esille niitä asioita, joilla on merkittävää vaikutusta tämän hetkiseen elämäntilanteeseen nuoren kohdalla. Tarkoitus on löytää voimavaroja tärkeiden ihmissuhteiden kautta tai vastaavasti pyrkiä auttamaan asioissa, jotka aiheuttavat kitkaa tai ongelmia nuoren elämässä.

Työntekijä voi tukea keskustelun kautta tai muiden löytämiensä vaihtoehtojen kautta tai ohjata nuorta eteenpäin muille sopiville tahoille.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Henkiset voimavarat ja resurssit. Asiakas voi miettiä tehtäväksiannon mukaisesti oman elämänsä hyvinvoinnin kulmakiviä psykologi Satu Eerolan kaavion pohjalta.

5. Tapaaminen

- HENKISET VOIMAVARAT JA RESURSSIT

Henkiset voimavarat ja resurssit ovat tärkeä osa-alue ihmisessä kokonaiselämäntilanteen kannalta. Henkisistä voimavaroista ja psyyken tilasta riippuu ihmisen toiminta- ja kestävyys vaikeissa elämäntilanteissa, kuten ylittämättömissä velka-asioissa.

On tärkeää selvittää, ovatko velat ja talousongelmat syntyneet tällä alueella olevista ongelmista johtuen vai ovatko velka-asiat heikentäneet ja kiristäneet psyyken tilaa.

Keskustelun ja etukäteistehtävän kautta voidaan selvittää asiakkaan psyykkistä hyvinvointia, stressiä, väsymystä, masennusta ja yleistä jaksamista.

Tapaaminen voi sisältää kysymyksiä kuten, miten lievittää stressiä, onko tarvetta turvautua mielenterveyspalveluihin tai kirkon tarjoamaan keskusteluapuun, onko tarvetta esimerkiksi kotiapuun tai lomaan.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Fyysinen hyvinvointi. Kotitehtävänä nuori voi miettiä elämäänsä fyysisen hyvinvoinnin kannalta ja kirjoittaa ylös, miten perustarpeet täyttyvät hänen elämässään.

Materiaali: Linkki päihdelinkin mielialakyselyyn.

6. Tapaaminen

- FYYSINEN HYVINVOINTI

Fyysinen hyvinvointi käsittää terveyden lisäksi muita ihmisen perustarpeita, kuten lämpö, ruoka, riittävä uni ja lepo sekä vaatteet.

Tärkeitä kysymyksiä voisivat olla, onko tarvetta kiinnittää huomiota fyysiseen terveyteen, onko asuminen tyydyttävää, onko asunto/koti sopiva, onko asunto liian suuri tai pieni, onko vuokra liian iso, puuttuuko jotakin oleellista, onko asunnossa lämmin. Täyttyvätkö muut perustarpeet esim. ruoan ja vaatteiden osalta sekä riittävän unen ja levon osalta?

Tarkoitus on pyrkiä vaikuttamaan niihin puutteisiin ja epäkohtiin, jotka vaikuttavat nuoren fyysiseen hyvinvointiin. Tämä osa-alue voi merkittävästi vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin sekä taloudelliseen pärjäämiseen.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Harrastukset ja vapaa-aika. Asiakas voi kotitehtävässään kirjoittaa vapaamuotoisesti omista harrastuksistaan ja vapaa-ajastaan sekä ajatuksistaan ja toiveistaan niiden suhteen.

7. Tapaaminen

- HARRASTUKSET JA VAPAA-AIKA

Harrastukset ja vapaa-aika ovat tärkeä osa ihmisen elämänrytmissä työn ja levon ohessa. Olisi tärkeää löytää tälle osa-alueelle tasapainoinen sija elämässä.

Nuoren kanssa olisi hyvä miettiä esim. onko hänellä mielekästä tekemistä, onko aikaa itselle, puolisolalle, lapsille. Harrastetaanko perheessä tai haaveillaanko sellaisesta. Mitä keinoja on pitää itsestä huolta, mitä palveluja voi käyttää ja miten toteuttaa haaveet?

Tämä osa-alue voi merkittävästi vaikuttaa sekä henkiseen että fyysiseen hyvinvointiin.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Minäkuva ja identiteetti. Kotitehtävänään nuori voi miettiä persoonaansa oman identiteetin, minäkuvan ja itsetunnon näkökulmasta.

8. Tapaaminen

- MINÄKUVA JA IDENTITEETTI

Minäkuva ja identiteetti ovat tärkeässä asemassa, kun nuori tekee valintoja elämässään. Se, minkälaisena hän itsensä näkee suhteessa ympäröivään todellisuuteen vaikuttaa niin ammatinvalintaan kuin uskoon itseensä selviytyä erilaisista tilanteista ja olosuhteista elämässä.

Työntekijä voi auttaa nuorta refleктоimaan omia ajatuksiaan itsestään: Millainen olen, mitkä ovat vahvuuteni ja heikkouteni, millainen luonne minulla on, mistä pidän itsessäni ja mistä en pidä. Apuna voi käyttää etukäteistehtävää.

Tarkoitus on vahvistaa nuoren positiivista kuvaa itsestään ja omista voimavaroistaan ja ennen kaikkea mahdollisuuksistaan elämässään.

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Hengellisyys. Nuori voi lähestyä aihetta miettimällä omaa suhdettaan hengellisyyteen, Jumalaan ja uskoon.

9. Tapaaminen

- HENGELLISYYS

Kristillisessä viitekehyksessä myös hengellisyys kuuluu ihmisenä olemiseen. Tämä on osa-alue, joka profiloituu sekä yksityisenä että yleisenä ihmisen elämässä. On tärkeää tarjota nuorelle mahdollisuus pohtia myös hengellisiä asioita, sillä ne voivat toimia niin voimavarana kuin tarjota uusia vaihtoehtoja moniin eri elämänalueisiin.

Tärkeitä kysymyksiä voisivat olla, onko nuorella hengelliseen elämään liittyviä kysymyksiä, onko hän käynyt rippikoulun, onko mukana seurakunnallisessa toiminnassa, haluaisiko osallistua, haluaisiko vahvistaa omaa hengellistä elämää ja Jumalasuhdetta. Onko olemassa näihin liittyviä esteitä, joita voitaisiin poistaa tai hälventää?

Kotitehtävä: Seuraavan tapaamisen aihe on Arviointi. Nuori voi miettiä kuluneita viikkoja ja kokemuksiaan tapaamisista. Miten tavoitteet on saavutettu? Mikä oli konkreettinen hyöty, mitkä olivat plussat ja miinukset?

10. Tapaaminen

- ARVIOINTI

Loppuarvioinnissa voidaan pohtia yhdessä, onko tapaamisille asetetut tavoitteet saavutettu, onko tapaamisista ollut toivottua hyötyä, mitkä ovat olleet konkreettiset onnistumiset, mitä jäi uupumaan ja olisiko tarvetta vielä joidenkin asioiden selvittelylle.

Työntekijä voi yhdessä nuoren kanssa päättää jatkotoimenpiteistä tai päättää työskentelyn tähän.

Työntekijä ja nuori voivat tehdä yhdessä jonkinlaisen loppuyhteenvedon ja päättää työskentelyn jollakin mukavalla tavalla esimerkiksi pullakahveilla tai sopivalla lahjalla tai muistolla, jonka antaa nuorelle.

Palautteen antamisessa voi käyttää esimerkiksi mielialakortteja, jossa kysytään mielialaa ennen tapaamisia, tapaamisten jälkeen tällä hetkellä sekä

millä mielellä nuori lähtee tästä tilanteesta tulevaisuuteen.

Materiaali: tunnekortit.

Julkinen sektori -painiketta klikkaamalla, pääsee sivulle, jossa on koottuna tärkeimmät julkisen sektorin palvelut, joita nuori voi tarvita. **Sosiaali- ja perhepalvelut** -otsikon alapuolella on Oulun kaupungin logo. Oulun kaupungin nettisivuilta saa tietoa muun muassa seuraavista asioista:

Taloudellinen tuki ja toimeentulo: sosiaalinen luotto, talous- ja velkaneuvonta ja toimeentulotuki. Tukea työllistymiseen ja työhön kuntoutumiseen: Arpeetti, kesätyö, kuntouttava työtoiminta, nuorten työkokeilupaidat ja työpörssi, palkkatuella työllistyminen sekä työvoiman palvelukeskus.

Mielenterveyspalvelut -otsikon kohdalla on Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ja Oulun diakonissalaitoksen logot. Niiden alla on teksti:

Oulun kaupungin sivuilta löytyy tietoa kaupungin tarjoamista mielenterveyspalveluista, kuten päivystyksestä ja kuntoutuksesta. Myös Oulun kriisikeskus ja erilaiset järjestöt tarjoavat mielenterveyteen liittyviä palveluita.

ODL tukee nuoren terveyttä ja hyvinvointia erilaisin ennaltaehkäisevin palveluin sekä tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen keinoin. Heillä on osaamista myös syömishäiriöiden ja lihavuuden hoitamisessa. ODL:lla on jatkuvasti menossa myös erilaisia määräaikaista hankkeita, joilla tuetaan muun muassa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. ODL auttaa myös työ- ja opiskelupaikan saamisessa sekä kutsuu nuoria hankkimaan uusia kokemuksia elämää ja työtä varten ODL:n vapaaehtoisena!

Päihdepalvelut -otsikon alla on teksti:

Alla oleva pdf. tiedosto löytyy kotisivukansista. Siinä on esitelty kaupungin tarjoamat päihdepalvelut.

· Oulun seudun päihdepalvelut.pdf

Muunlaista apua tarjoavat erilaiset päihdejärjestöt, kuten Irti huumeista ry. Muita hyödyllisiä linkkejä ovat esim.

· www.stumppi.fi

· www.mml.fi/nuortennetti/

- www.tukinet.fi
- www.paihdelinkki.fi

Asumispalvelut -otsikon alla on Oulun seudun nuorisoasuntoyhdistyksen logo, jonka alla lukee:

Osna on Oulun seudun Nuorisoasuntoyhdistys, joka tuottaa vuokra-asuntoja ja asumisen sisältöpalveluja alle 30-vuotiaille nuorille aikuisille.

- www.osna.fi
- www.oulunsivakka.fi
- www.sato.fi
- www.ovv.fi

Työ- ja elinkeinopalvelut -otsikon alla on TE-palvelut logo, jonka alla lukee:

www.mol.fi sivustoa voi tutkia yhdessä nuoren kanssa. Erityisesti nuorten palveluita. Ammatinvalinnassa, työkokeilupaikkojen miettimisessä ja koulutuspaikan valinnoista voi keskustella nuoren kanssa.

Kansaneläkelaitos -otsikon alla on Kelan logo, jonka alla lukee:

Kelan sivuilta voi etsiä yhdessä nuoren kanssa tietoa erilaisista tuista. Nuori voi hyödyntää myös sivuilta löytyviä lomakkeita ja laskureita. Netissä voi myös tehdä ajanvarauksen kelan toimistoon henkilökohtaisempaa palvelua varten.

www.kela.fi

Klikkaamalla **Kolmas sektori** -painiketta päästään sivulle, joka on esitelty seuraavasti:

Kolmannen sektorin toimijat, kuten erilaiset järjestöt ja säätiöt tuottavat monenlaisia ammatillisia ja vapaaehtoisuuteen perustuvia auttamispalveluita. Myös seurakunnat lasketaan yleensä kolmannen sektorin toimijoiksi. Evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyö ja aineellinen avustaminen muistuttavat läheisesti kolmannen sektorin toimintaa.

Oulun ev.lut. seurakunnan -otsikon alla on yhtymän logo ja sen alla listattuna nuorille suunnattuja toimintoja, joita ev.lut. seurakunta tarjoaa.

Keskusteluapua, erityisnuorisotyö, perheneuvontapalvelut, nuorten messut, nuorten illat, avoimet illat, leirit ja retket, Cross cafe, lenkkiryhmä, Elossa.fi.

www.oulunseurakunnat.fi

Takuu-säätiö -otsikon alla on säätiön logo, jonka alla lukee:

Takuu-säätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, joka edistää taloudellisessa kriisitilanteessa olevien henkilöiden itsenäistä selviytymistä.

Velkalinja on maksuton valtakunnallinen neuvontanumero, jossa voi keskustella nimettömänä ja luottamuksellisesti kaikista velka- ja maksuvaikeuksiin liittyvistä asioista.

www.takuu-saatio.fi

Suomen mielenterveysseura -otsikon alla on seuran logo, jonka alla lukee:

OSMS ry on Oulun seudun mielenterveysseura, joka on Suomen mielenterveysseuran jäsenyhdistys.

Tavoitteena on edistää mielenterveyttä tukemalla ja kehittämällä rakentavaa ja ehkäisevää mielenterveystyötä.

OSMS ylläpitää Oulun kriisikeskuksen toimintaa.

Alla olevat esitteet löytyvät kotisivukansiosista.

Nuori älä jää yksin -esite nuorelle

Löydä oma tarinasi -esite työntekijälle

Hyvän mielen talo ry -otsikon alla on järjestön logo, jonka alla lukee:

Hyvän mielen talo on järjestö, joka tekee ennaltaehkäisevää, korjaavaa ja vahvistavaa mielenterveystyötä. Talolle voi mennä viettämään aikaa ja siellä on myös mahdollisuus saada henkilökohtaista keskusteluapua ajanvarauksella sekä talous- ja velkaneuvontaa. Muuta:

- Mielipaletti-projekti 2013–2017, joka on suunnattu 17–29-vuotiaille nuorille

- Nuorisofoorumi
- Vertaistukitoimintaa

www.hyvanmielentalo.fi

Toivon tuojat ry -otsikon alla on järjestön logo, jonka alla lukee:

Toivon Tuoajat ry on kristillisellä arvopohjalla toimiva järjestö. Pääasiallinen tehtävä on hankkia työtä pitkäaikaistyöttömille ja muille sosiaalisille erityisryhmille (vaikeasti työllistyvälle nuorille ja aikuisille, vajaakuntoisille, mielenterveys- ja riippuvuusongelmista kuntoutuville ja vankilasta vapautuneille työttömille).

Työn hankkimistoiminnan painopisteitä ovat työvoimapoliittiset toimenpiteet, erityisesti palkkatuettu työ, mutta myös työharjoittelu, työkokeilu ja työelämävalmennus.

<http://toivontuojat.org>

Nuorten ystävät ry -otsikon alla on järjestön logo, jonka alla lukee:

Nuorten ystävät on sosiaali- ja terveysalan asiantuntija- ja vaikuttajajärjestö. Järjestö tuottaa valtakunnallisia sosiaali- ja terveysalan erityispalveluja. Järjestössä toimitaan lasten ja nuorten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujiin, vammaisten sekä heidän perheidensä hyväksi.

- Klubitalo-hanke 2012–2016
- Taikasauva-toiminta
- Erityisryhmien tukiasunnot
- Georg Waenerberg rahasto

www.nuortenystavat.fi

A-klinikkasäätiö -otsikon alla on säätiön logo, jonka alla lukee:

A-klinikkasäätiö tekee työtä päihdehaittojen ja muiden psykososiaalisten ongelmien vähentämiseksi. Sivustolta löytyy runsaasti tietoa, erilaisia julkaisuja, joita voi tilata sekä monipuoliset sähköiset palvelut, joita voi hyödyntää nuorten kanssa.

www.a-klinikka.fi

Muita linkkejä -otsikon alla on Suomen asiakastieto Oy:n logo. Sen alle on listattu muutamia muita linkkejä:

- www.omatieto.fi
- www.sininauhaliitto.fi
- www.sosiaalikollega.fi
- www.sosiaaliportti.fi
- www.ihmiset.fi → Toimintaa Pohjois-Pohjanmaalla → Kumppanuuskeskus.

Työvälineiden käyttö -painiketta klikkaamalla pääsee sivulle, jossa ***Työvälineiden käyttö*** otsakkeen alla lukee:

Alla on muutamia ohjeita, miten joitakin menetelmään sisältyviä materiaaleja voi soveltaa asiakkaan kanssa

Verkostokartta on esitelty seuraavasti:

Verkostokartta kannattaa tulostaa asiakkaalle ja käydä hänen kanssaan läpi sen täyttäminen. Nuori voi täyttää verkostokartan kotona ja laatia siitä sellaisen kuin itse näkee tarpeelliseksi. Huolellinen tekeminen vaatii enemmän aikaa ja paneutumista, mutta verkostokartan voi laatia myös merkittävällä karttaan lähinnä vain henkilöt ja asetella heidän etäisyydet tunnesiteiden mukaan.

Lisätietoja saa esimerkiksi sosiaaliportin sivuilta, jossa on muitakin työvälineitä käytettäviksi. Sosiaaliportti → Lastensuojelun käsikirja → työvälineet → työmenetelmät.

www.sosiaaliportti.fi

Sosweb – sosiaalityön työmenetelmät:

<http://www.helsinki.fi/sosiaalityo/tietoa/sosweb/>

Lastensuojelun erityisosaamisen keskus:

www.pesapuu.fi

Sukupuu on esitelty seuraavasti:

Nuori voi halutessaan tehdä laajemman sukupuun, joka vie hieman enemmän aikaa ja johon on myös yksityiskohtaisemmat ohjeet. Tällöin myös työntekijällä tulee olla valmiudet työskennellä ja käydä asiakkaan kanssa sukupuuta läpi.

Nuori voi myös täyttää helpomman version sukupuusta Papunetin valmiin piirroksen pohjalta, jolloin sen kautta voidaan tarkastella perheen ja suvun rakennetta sekä lähisuhteita.

Sukupuun tarkoituksena on löytää perheen ja suvun vahvat ja hyvät puolet sekä käsitellä vaikeita ja ristiriitaisiakin ihmissuhteita.

Alla oleva julkaisu on tarkoitettu kirkon työntekijöille päätöksenteon tueksi sekä innostamaan ja tunnistamaan omia mahdollisuuksia edesauttaa perheiden hyvinvointia.

Alla oleva julkaisu löytyy pdf. tiedostona kotisivukansioista.

Minäkö perhetyön tekijä -julkaisu

Kirjallisuusvinkki:

Kirsti Ijäs: Sukupuu. Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen.

Niskalenkki raha-asioista työkirja on esitelty seuraavasti:

Takuu-säätiöllä on runsaasti hyvää materiaalia taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen liittyen. Niskalenkki raha-asioista työkirja kannattaa tulostaa nuorelle ja liittää se työskentelykansioon. Työkirjaa voisi yhdessä käydä läpi, jotta nuori voisi ottaa sen omaan käyttöönsä.

Myös muita ohjeita ja työvälineitä voi hyödyntää nuoren talousasiakkaan kanssa.

Työskentelykansio asiakkaalle on esitelty seuraavasti:

Tee asiakkaalle kansio, johon tulee välilehdet. Tulosta jokainen tehtävä ja niihin liittyvät mahdolliset materiaalit liitettäväksi kansioon. Kansioista on olemassa mallikappale diakoniatyöntekijöiden käytössä.

Kansioon voi tulostaa myös valmiin aikataulu-pohjan, johon asiakas voi merkitä tapaamisajat ja nähdä prosessin kulun.

Katso kotisivukansio, tehtävät kansio sekä työmenetelmät kansio.

Seitsemäs ja viimeinen painike on **Linkkejä**, jota klikkaamalla pääsee sivustolle, jossa on esitelty hyödyllisiä linkkejä. **Hyödyllisiä linkkejä** -otsikon alla lukee:

Alla olevia linkkejä voi hyödyntää nuoren kanssa asioidessa tai niitä voi suositella nuorelle tai opastaa häntä niiden käytössä.

www.nettinappi.fi:

Nettinappi on tietoa-alue, jonka puoleen voi kääntyä, jos on huolia ja murheita raha-asioissa tai opiskelu tai työelämä askarruttaa? NettiNappin tietoa-alueelta löytää tietoa opiskelusta, asumisesta, työelämästä, rakkaudesta, seksistä ja muista nuorta askarruttavista asioista.

NettiNappi sivustolla toimii myös Nuortenkanava ja Pulmakulma, joiden kautta voi osallistua keskusteluun ja esittää kysymyksiä. Kysymyksiin vastaavat tietopalveluohjaajat.

www.tukinet.fi:

Tukinet on netissä toimiva kriisikeskus. Tukinetissä voi saada maksutta henkilökohtaista tukea, osallistua erilaisiin keskusteluryhmiin, tai etsiä tietoja Tukinetin palveluhausta tai aineistokannasta.

- Avoimet, suljetut ja live-keskusteluryhmät
- Net-tuki keskustelu tukihenkilön kanssa.
- Tietopalvelut

www.paihdelinkki.fi:

Palvelu on tarkoitettu päihteiden käyttäjille ja heidän läheisilleen sekä kaikille päihdetiedosta kiinnostuneille. Palvelu on hyödyllinen myös ammattilaisille ja opiskelijoille.

- Tietoa päihteistä ja riippuvuuksista
- Erilaisia testejä
- Omatoimisen muutoksen ohjelmat
- Keskustelualustat
- Neuvontaa

www.nuorisotakuu.fi:

Nuorisotakuu tarjoaa alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille koulutus-, työkokeilu-, työpaja- tai työpaikan kolmen kuukauden sisällä työttömäksi ilmoittautumisesta.

Sivustolla myös linkkilista Oikopolut, josta voi saada tietoa esim. ammatinvalinnasta ja urasuunnittelusta sekä esimerkiksi oppisopimuskoulutuksesta.

www.peluuri.fi:

Peluuri auttaa kun pelaaminen on muodostunut ongelmaksi. Peluuri on valtakunnallinen ja maksuton palvelukokonaisuus pelaajille, heidän läheisilleen sekä työssään pelihaittoja kohtaaville. Peluuri auttaa netissä ja puhelimitse.

- Neuvontaa
- Auttava puhelin
- Oma-apuopas
- Ohjattua vertaistukea
- Valtti-keskustelupalsta
- Tuuletin-keskusteluryhmä
- Pelivoimapiiri-, tekstiviesti- ja Internet-palvelu
- Työkaluja muutokseen
- Peliriippuvuustestit

www.verkkoauttaminen.fi:

Palveleva netti on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ylläpitämä sivusto. Yhteyttä voi ottaa, jos kaipaa keskusteluapua mieltä painavissa asioissa.

Palveleva netti tarjoaa luottamuksellista ja maksutonta keskusteluapua. Viesteihin vastaavat muutaman päivän kuluessa tehtävään koulutetut ja vaitiolovelvolliset vapaaehtoiset, nettipapit ja muut kirkon työntekijät. Yhteyttä voi ottaa myös nimettömänä.

4. OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Tämä työ oli toiminnallinen opinnäytetyö, joka on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Ammatillisella kentällä voi olla tarve käytännön toiminnan ohjeistamiselle, opastamiselle, toiminnan järjestämiselle tai järjeistämislle, johon toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii vastaamaan. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.) Tämän opinnäytetyön aihe oli lähtöisin toimeksiantajan eli Tuiran seurakunnan kehittämistarpeesta (Jääskeläinen 2005, 62; Hakala 2004, 38). Opinnäytetyö oli kehittämispainotteinen työ, jonka lopputuloksena syntyi uusi, konkreettinen tuote työelämän tarpeisiin (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 33).

Työelämästä saatu opinnäytetyöaihe tuki ammatillista kasvua. Toimeksi annetun opinnäytetyön kautta pääsin peilaamaan omia tietojani ja taitojani senhetkiseen työelämään ja sen tarpeisiin. Toimeksiannon avulla pääsin ratkaisemaan työelämälähtöistä ja käytännönläheistä ongelmaa. Samalla opinnäytetyöprosessi voi antaa suuntaa ammatilliseen kasvuun, urasuunnitteluun ja työllistymiseen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 17.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin yhdistyvät. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallisen työn raporttiosuuden kannalta tärkeä on varsinainen tuotos. Tuotoksen korostuessa ja eriytyessä myös opinnäytteeseen kuuluva raporttiosuus eriytyy, sillä sen tulisi kuvata prosessi ja sen tulokset sekä argumentoida ratkaisut ja esittää arviot tarkastajille, toimeksiantajalle ja laajemmallekin lukijakunnalle. Opinnäytetyö liittyy myös ammatilliseen kasvuun ja asiantuntijaksi varttumiseen, ja niiden osoittaminen on pitkälti tekstitaitojen varassa. Tuotoksen viestiminen vaatii rinnalleen raportoivan tekstin. (Jääskeläinen 2005, 63.) Toiminnalliseen raportointikonventioon kuuluu argumentointi sekä vakuuttamisen ja uskottavuuden tavoittelu. Samoin siihen kuuluu lähteiden käyttö ja merkintä sekä intertekstuaalisuus yleisemmin eli teksti tukeutuu ja viittaa muihin teksteihin erilaisten merkityssuhteiden kautta. (Jääskeläinen 2005, 66.)

Ammattikorkeakouluopetuksessa korostuu tutkiva ja kehittävä työote, joka painottuu soveltavaan tutkimukseen sekä kehitys- ja selvitystyöhön. (Rantanen & Toikko 2005, 97.) Tutkimuksellisen kehittämishankkeen raportoinnin periaatteiden taustalla vaikutta-

vat tutkimusraportoinnin perinteet ja projektityön raportoinnin perinteet (Rantanen & Toikko, 101). Ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoiminta sijoittuu jollain tavalla tutkimuksen ja projektitoiminnan välimaastoon (Rantanen & Toikko, 104).

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapaa valittaessa oli mietittävä tuotteen muoto huolella, jotta se palvelisi kohderyhmää parhaiten. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla esimerkiksi sähköisessä, painotuotteen tai kansion muodossa. Samalla oli mietittävä työn laajuutta ja tuotteen kustannuksia, sillä sen maksaa joko opiskelija tai toimeksiantaja. Tuotteen olisi myös hyvä olla yksilöllinen ja persoonallisen näköinen erotuakseen eduksi muista vastaavanlaisista tuotteista. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51–53.)

Usein tutkimuksellinen selvitys kuuluu toiminnallisen opinnäytetyön idean tai tuotteen toteutustapaan. Toteutustapa merkitsee keinoja, joilla tarkoitetaan tuotteen materiaalin hankintakeinoja tai tapaa, jolla se toteutetaan. Tutkimuksellisten menetelmien käyttö ei kuitenkaan ole välttämätöntä. Aineiston ja tiedon kerääminen selvityksen keinoin, voi paisuttaa työn laajuutta siinä määrin, että se ei enää vastaa tarkoitusta viidentoista opintopisteen opinnäytetyönä. Opiskelijan on viisasta kartoittaa omat ajalliset, taloudelliset ja henkiset resurssit sekä tunnistaa ja tunnustaa oma osaaminen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 56.)

Tämän opinnäytetyön ensimmäisessä kehittämissuunnitelmassa oli tarkoitus haastattelulomakkeen avulla kerätä diakoniatyöntekijöiden asiantuntemustietoa tuotteen kehittelyyn ja laatumiseen. Selvitys eli tiedon keruu diakoniatyöntekijöiltä tuntui välttämättömältä, jotta tuotteen lopullinen muoto varmistuisi. Selvitys olisi toiminut tiedonhankinnan apuvälineenä, jota olisi käytetty tuotteen sisällön muotoilussa. (Vilkka 2003, 56–57.)

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keruussa käytetään lomake- ja teema-haastattelua yksilöille tai ryhmille. Tutkimusaineisto kerätään puhelimitse, postitse tai paikalla. Analyysi toteutetaan teemoittelulla tai tyypittelyllä tai molemmilla. (Vilkka 2003, 57.) Tiedon kerääminen yhdeksältä Tuuran seurakunnan diakoniatyöntekijältä oli tarkoitus tehdä sähköpostin avulla. Haastattelulomake olisi jaettu eri teemoihin, jotka olisivat liittyneet taloudelliseen avustamiseen diakoniatyön vastaanotolla. Jokainen diakoniatyöntekijä olisi saanut haastattelulomakkeen omaan sähköpostiinsa ja vastausaikaa olisi ollut muutama viikko joulukuun aikana.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei ole välttämätöntä analysoida yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. Tietoa voidaan kerätä konsultaationa asiantuntijoita haastatellen. Tässä opinnäytetyössä konsultointi diakoniatyöntekijöiltä olisi tapahtunut keräämällä heiltä tietoa sähköpostihaastattelun avulla, ja käyttämällä sitä lähdeaineistona työmenetelmän laatimisen tukena. Varsinaista aineiston analyysia ei ole tämänkaltaisessa tilanteessa välttämätöntä tehdä kovin järjestelmällisesti. Analyysia kuitenkin tarvitaan, jotta aineistoa voidaan hyödyntää. Konsultaatioaineistot tulee näkyä toiminnallisen opinnäytetyön raporttiosuudessa. Samalla aineistot lisäävät teoreettisen osuuden luotettavuutta, sillä se tuo teoreettista syvyyttä opinnäytetyössä käytyyn keskusteluun. (Vilkkä 2003, 58.)

Ajatus aineiston keräämisestä teemahaastattelulomakkeella sähköpostin välityksellä tuntui aluksi käyttökelpoiselta idealta. Suunnitelmasta täytyi kuitenkin luopua, koska se olisi ollut tutkimusmenetelmien väärinkäyttöä. Menetelmä ei olisi ollut hyväksytty teollisen tiedon luotettavana keruumenetelmänä, eikä siitä olisi voinut käyttää termiä teemahaastattelu. Jotta kysymyksessä olisi haastattelu, siinä täytyisi toteutua haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutustilanne sanallisen viestinnän avulla. Tämä voi tapahtua joko kasvotusten tai teknisin välinein, kuten gsm:n Messengerin tai Skypen välityksellä. Teema on laaja aihekokonaisuus, eikä ole synonyymi sanalle kysymys. (Kananen 2012, 103.)

Opinnäytetyön laajuus olisi myös paisunut liian suureksi, enkä opiskelijana olisi enää kyennyt hallitsemaan kokonaisuutta. Alkuperäinen suunnitelma sisälsi siis selvityksen sähköpostihaastattelun avulla, aineiston analyysin ja sen perusteella tuotekehittelyn. Lopputulos olisi sisältänyt sekä selvityksen ja analyysin että tuotteen ja raportin. Työmäärä olisi ollut aivan liian suuri niin ajallisissa kuin henkisissä resursseissa mitattuna.

Opinnäytetyö oli siis toiminnallinen opinnäytetyö, jonka prosessin aikana syntyi tuote, joka on seurakunnan diakoniatyöhön tarkoitettu työmenetelmä. Tuote syntyi tuotekehittelyn tuloksena, johon kuului työmenetelmän suunnittelu- ja valmistusprosessi sekä arviointi. Tuotekehittelyn suunnittelun, toteuttamisen ja reflektoinnin pohjalla käytettiin tuotekehittelyn kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskevaa tutkittua tietoa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 34.)

4.1. Työmenetelmän suunnittelu- ja valmistusprosessi

Tässä opinnäytetyössä suunnittelin seurakunnalle työmenetelmän, jonka toteutin sähköisesti kotisivumuotoon. Tekemäni valinnat ja ratkaisut työmenetelmän sisällöksi hyväksyin seurakunnan johtavalle diakoniatyöntekijälle. Kävin muutamaa otteisiin seurakunnassa keskustelemassa ongelmasta eli taloudellisen avustamisen problematiikasta seurakunnan diakoniatyössä. Samalla konsultoin paikalla olevia diakoniatyöntekijöitä (2-3 työntekijää) nuorten talousasiakkaiden lähtötilanteesta nykyhetkessä paikallisella tasolla hakeakseni oikeanlaista suuntaa tuotteen sisällöksi. Keskusteluissa tuli esiin, että nuoret asiakkaat ovat pääasiassa työttömiä, heillä saattaa olla päihteiden käyttöä sekä taidollisia puutteita. Enimmäkseen asiakkaat ovat nuoria naisia, nuoren miehen puolesta yhteydenoton saattaa ottaa äiti. Myös yhteiskunnan muutoksesta ja sukupolvien erilaisesta käyttäytymisestä ja ajattelutavasta oli puhetta.

Tärkeitä aiheita, joita diakoniatyöntekijöiden kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esiin, oli motivointi muutokseen, hyvät ainekset elämässä ja niiden korostaminen sekä nuoren aktivointi. Myös ihmissuhteita ja hengellisyyttä sivuttiin. Keskustelimme myös työmenetelmän käytännön toteutuksesta. Diakoniatyöntekijän ja asiakkaan tapaamisten tiheys voisi olla yhden tai kahden viikon välein. Työntekijä voisi olla myös tarvittaessa puhelimitse asiakkaan käytettävissä tapaamisten välillä. Työmenetelmän runko ja sen järjestys koettiin johdonmukaiseksi, mutta toiveena esitettiin, että työmenetelmää voitaisiin käyttää soveltaen, siltä varalta, että kaikkien kohtien läpikäyminen ei olisi tarpeellista. Velkaneuvonta osio koettiin tärkeäksi ja muutamia asumispuolen web-linkkejä lisättiin.

Käsittelin opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä kirjallisuuden avulla, kuten seurakunnan taloudellinen avustaminen ja diakoniatyö, diakonian nuori asiakas sekä voimaannuttaminen. Kirjallisuuden avulla tarkastelin myös ilmiötä eri tutkimusten valossa. Kirjallisuuskatsaus antaa ilmiölle laajempia merkitysyhteyksiä, kuten yhteiskunnan rakennemuutosten ja talouslamojen vaikutus perheisiin ja työllisyyteen ja nuorten kasvuoloihin.

Kirjallisuuslähteiden kautta hain myös tukea työmenetelmän sisällölle. Esimerkiksi suunnittelemassani työmenetelmässä yhdistyvät sekä diakonian taloudellisen auttamisen elementit (Juntunen 2006, 79) että diakoniatyön voimaantumista tukevan toiminnan ulottuvuudet rakenteellisella, yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tasolla (Juntunen 2011,

151). Myös Taina Paajasen pro gradu -tutkielman päätelmät vahvistivat työmenetelmän käytettävyyttä. Diakoniatyössä painottuu psykososiaaliseen työhön liittyvä vuorovaikutuksessa rakentuva suhde, terapeutin perspektiivi sekä tunnetyö. Palvelutyö sisältää huolenpito- ja kumppanuussuhteen, joihin liittyy ohjaus ja neuvonta. (Paajanen 2008, 28–29.)

Työmenetelmä sisälsi kaikki ne elementit, joita diakoniatyössä normaalisti käytetään ja tarvitaan. Työmenetelmän julkisen ja kolmannen sektorin toiminnot olivat samoja, joita diakoniatyöntekijät yleensä käyttävät palveluohjauksessaan työssään. Työmenetelmässä pyrin yhdistämään diakoniatyön voimaantumista tukevan toiminnan että taloudellisen auttamisen elementit. Tavoitteena oli, että työntekijä pystyisi käyttämään ja hyödyntämään useimpia tai kaikkia taloudellisen avustamisen ja asiakastyön elementtejä, sen sijaan, että hän painottaisi työssään vain tiettyä osa-aluetta. Työmenetelmässä voimaantumista tukevan toiminnan taustalla oli asiakaslähtöisyys, jossa työntekijän tavoitteena on pyrkiä lähestymään jokaista työmenetelmän teemaa asiakkaan kontekstista käsin.

Pohtiessani aihetta ja hakiessani tietoa ja sopivia kirjallisuuslähteitä eteeni tuli monia kysymyksiä, kuten onko taloudellisen avustamisen asiakkaita mahdollista luokitella tai ryhmitellä. Ketkä tai mikä asiakasryhmä erityisesti tarvitsee taloudellista neuvontaa ja ohjausta? Ketkä tai kuka hyötyisi taloudellisesta ohjauksesta ja neuvonnasta? Myös diakoniatyön jäsentyminen muuhun palveluverkostoon mietitytti. Eli diakoniatyön sijoittuminen kentälle verrattuna julkiseen, yksityiseen ja kolmanteen sektoriin. Millä tavalla yhteistyö toteutuu tai voisi toteutua taloudellisen neuvonnan ja ohjauksen näkökulmasta? Entä millä keinoin muiden osaamista voisi jakaa ja hyödyntää.

Internetistä löytyi runsaasti muiden ammattilaisten tekemää työtä taloudellisen neuvonnan ja ohjauksen saralla. Monet järjestöt esimerkiksi ovat erikoistuneet juuri taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen. Kaupungilla on omat velkaneuvojansa ja palvelunsa taloudelliseen tukeen ja toimeentuloon liittyen. Lisäksi löytyi hyviä oppaita, kuten Kalliolan settlementin talousohjausopas, kuluttajatutkimuskeskuksen Nuorten talousosaamisen edistäminen – opas toimijoille sekä Takuu-säätiön Niskalenkki raha-asioista.

Miettiessäni saamaani opinnäytetyön aihetta mieleeni nousi kolme tärkeää kysymystä: Miten saada diakonian talousasiakkaat sitoutettua taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen? Miten vahvistaa asiakkaan taloudenhallintaa? Miten saa ohjattua asiakasta rahan-

käytön suunnitteluun? Netistä löytynyt valmis materiaali tuntui vastaavan näihin kysymyksiin. Varsinkin Kalliolan settlementin talousohjausopas neuvoa seikkaperäisesti talousohjausprosessia. Päädyin ottamaan nämä kolme opasta sähköiseen työmenetelmään materiaaliksi, joita diakoniatyöntekijät voivat hyödyntää.

Ensimmäisissä hahmotelmissani ajatuksissani oli aikuiset ylivelkaantuneet diakonian asiakkaat. Lähestyin taloudellista ongelmaa miettimällä sitä yksilötasolla. Missä mahaiksi oia velkaantumisen juuret ja ongelman alkulähde? Mietin, että huomioon täytyisi ottaa ainakin asiakkaan henkiset resurssit. Tämän huomasin kesätyöni kautta ottaessani vastaan taloudellisen avustamisen asiakkaita. Asiakkaalla oli mukanaan vastaanotolle tullessaan laskupinojen lisäksi myös melkoinen kimppu muita ongelmaan linkittyviä asioita, kuten masennus ja perhesuhteisiin liittyviä ongelmia.

Taloudellista ongelmaa lähestyessäni, mietin myös muita asiakkaan tilanteeseen liittyviä asioita. Millaiset ovat asiakkaan tulevaisuuden tavoitteet ja miten saada otettua ne mukaan prosessiin? Mitä konkreettisia toimia asiakas voisi omassa tilanteessaan tehdä taloudellisen tilanteen parantamiseksi? Lopuksi mietin myös mahdollisia riippuvuuksia, kuten päihde- tai peliriippuvuutta tai mielenterveysongelmia. Kaikki nämä ovat niin sanottuja haittoja, jotka estävät ongelmaan eli velkaantumiseen käsiksi pääsyn, niin kauan kuin ne ovat akuutissa tilassa asiakkaan elämässä. Myös asiakkaan lähisuhteiden merkitys on suuri asiakkaan kokonaistilanteen kannalta.

Aihe tarkentui ja rajautui käydessäni keskustelemassa aiheen tiimoilta seurakunnassa. Aiheen työstämistä oli helpompi jatkaa, kun kohderyhmäksi rajautuivat nuoret taloudellisen avustamisen asiakkaat. Alkuperäisestä pohdinnasta ja ideoinnista säilyi kuitenkin mukana monia elementtejä, joiden näkökulmaa vaihdoin soveltumaan nuoriin asiakkaisiin.

Työmenetelmän prosessi hahmottui alkamaan taloudellisen tilanteen ja elämäntilanteen kartoituksella. Seuraavaksi mietin asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen liittyviä asioita. Asiakkaan elämän mahdollisia konkreettisia muutoskohteita tai tärkeitä teemoja, joita voisivat olla esimerkiksi asuminen, terveyteen liittyvät tekijät, henkiseen hyvinvointiin liittyvät asiat, kuten harrastukset, työ ja opiskelu. Sosiaaliseen liittyviä asioita olisivat muun muassa perhe, ystävät ja sukulaiset. Näiden lisäksi tulisi talouden hallinta

tai hallitsemattomuus, mikä on rahan käytön todellisuus, suunnitelmallisuus ja tavoitteet.

Nämä olivat asioita, joita nousi ensimmäisenä mieleen, kun kirjasin niitä ylös ranskalaisiin viivoin kehittämissuunnitelmaa varten. Prosessin aikana rakenne selkeytyi ja jäsenytyi paremmin. Työmenetelmää sähköiseen muotoon muokatessani rakenne vaikutti myös loogisesti etenevältä.

Menetelmän läpivieminen vie aikaa vajaasta kolmesta kuukaudesta puoleen vuoteen, riippuen siitä tapaavatko asiakas ja diakoniatyöntekijä yhden vai kahden viikon välein ja kuinka monta teemaa he ottavat käsittelyyn. Onnistumisen kannalta on tärkeää, että työntekijä pitää tiukasti ohjat käsissään ja pitää huolen rakenteesta ja aikatauluista. Menetelmää on mahdollista käyttää soveltaen eli jättämällä pois joitakin teemoja. Sekin olisi kuitenkin syytä tehdä suunnitelmallisesti asiakkaan kanssa yhdessä ja valita etukäteen teemat, joita aiotaan käyttää ja pysyä suunnitelmassa. Tällöin on myös mahdollista käsitellä yhtä teemaa esimerkiksi kahden tai kolmen tapaamisen verran yhden sijasta, jos on tarpeen. Menetelmän toimivuudesta ja sen sovellettavuudesta on kuitenkin vaikea sanoa, ennen kuin sitä on kokeiltu käytännössä. Tuiran seurakunnalla on suunnitelmissa testata menetelmää käytännössä vuosien 2013–2015 aikana. Alustavasti on suunniteltu, että kaksi diakoniatyöntekijää yhdeksästä voisi ottaa menetelmän testaukseen omassa työssään.

Työmenetelmän tekninen toteutus tapahtui Microsoft Office Publisher 2007 ohjelmalla, jonka avulla tein tuotteen kotisivumuotoon. Publisher ohjelma oli helppokäyttöinen ja looginen. Koodaukset oli valmiiksi tehty ja mallisivujen pohjat oli valmiiksi luotuina. Näin ollen työn lopullinen rakenne määräytyi myös käytettävissä olevien sivupohjien mukaan. Valitsin web-sivuston rakenteeksi Sarkaimet nimisen mallin ja värimalliksi Standardinimisen mallin, jossa on Oulun ev.lut. seurakuntien sivuilla oleva oranssi väri.

Vaikka ohjelman käyttö oli melko helppoa, se oli aikaa vievää puuhaa, koska jokainen kuva, tekstikehys ja muut liikkuvat osat täytyi asetella ja kirjoittaa erikseen. Pääsiirtymätyökalurivin seitsemälle painikkeelle oli vaikea löytää sopivat termit, jotka olisivat tarpeeksi lyhyitä ja ytimekkäitä sekä kuvaavia. Vaikka Publisher ohjelma on suhteellisen helppokäyttöinen, vaati sen käyttäminen kuitenkin totuttelua ja opettelua. Ohjelman suomenkielisyysdestä oli paljon apua tuotteen valmiiksi saattamisessa.

Kotisivuilla käytetyt julkisten palveluiden, järjestöjen ja seurakuntien tunnistamiseen käytetyt logot kopioin kyseisten tahojen verkkosivuilta. Muut kuvat olen ladannut Internetin ilmaisesta kuvapankista. Selvytyden vuoksi latsin kaikki kuvat samasta kuvapankista eli Freedigitalphotos.net – sivustolta.

Publisher ohjelmalla suunnittelin myös esitteen, jonka avulla diakoniatyöntekijä voi ”markkinoida” menetelmää kohderyhmän asiakkaille. Valitsin saman pohjan ja värin kuin työmenetelmässä, jotta esite olisi yhtenäinen sivuston kanssa. Esite on kaksipuolinen ja tulostettuna se taitellaan haitarimalliseksi.

Asiakkaalle annetaan seurakunnan puolesta kansio, johon on valmiiksi tulostettu aika-
taulurungon pohja, tarvittavat tehtävät sekä niihin liittyvät mahdolliset materiaalit. Kansio on hyvä työväline, johon voi kerätä kaikki prosessin aikana tarvittavat materiaalit. Tehtävät pysyvät tallessa ja järjestyksessä, ja asiakkaan on helpompi hahmottaa prosessia materiaalin perusteella. Lisäksi kansioon voi tulostaa Takuu-säätiön Niskalenkki raha-asioista työkirjan.

4.2. Työmenetelmän arviointia

Työmenetelmän valmistuttua sähköiseen muotoon, se tallennettiin seurakunnan diakoniatiiimin yhteiseen kansioon. Diakoniatyöntekijät saivat tutustua työmenetelmään reilun parin viikon ajan. Viisi diakoniatyöntekijää yhdeksästä lähetti minulle oman palautteensa työmenetelmästä sähköpostiini. Niiden perusteella erottui seitsemän aihealuetta, josta diakoniatyöntekijät antoivat palautetta.

Yleisesti ER-menetelmästä sanottiin, että se on hyvin tehty, laadukas työ. Kokonaisuutta arvioitiin toimivaksi ja sitä aiottiin kokeilla myös käytännössä. Kotisivujen ulkoasussa oli kiinnitetty huomiota erilaisiin fonttikokoihin ja kappaleiden tekstin tasaukseen vasemmalle. Kappaleiden tasausta ehdotettiin muutettavaksi molemmille reunoille. Etusivu sanottiin olevan melko tyhjä, kun taas sivu, jossa kuvailtiin ER-menetelmää oli melko täynnä tekstiä. Yleisilmeen arveltiin keventyvän, jos nämä sivut voisi sisällöltään jotenkin yhdistää. Etusivulle ehdotettiin myös kuvan lisäämistä paikkaamaan tyhjää vaikutelmaa. Menetelmärungon sanottiin olevan havainnollinen juuri kuvien ansiosta.

Kuvien sanottiin johdattelevan hyvin aiheeseen ja antavan myös esteettisesti hyvän vaikutelman.

ER-menetelmän kotisivujen sanottiin olevan selkeitä ja sivuilta löysi helposti materiaalit ja linkit. Julkinen ja kolmas sektori -sivut sekä työvälineiden käyttö ja linkkejä -sivut mainittiin selkeiksi ja hyödyllisiksi. Lisätietoja ja kotitehtävä -sivut mainittiin toimiviksi ja palaa -painike oli käyttökelpoinen. Kuitenkin pohdittiin, oliko tehtäviä liikaa ja kokonaisuuden arveltiin olevan melko raskaan ja syvällisen. Tässä kohtaa ei ollut yksilöity arveltiinko paketin olevan raskas asiakkaalle vai diakoniatyöntekijälle vai molemmille.

Kotisivut suunniteltiin siten, että materiaalit ja kotitehtävät toimivat linkkeinä, joita klikkaamalla ne avautuisivat suoraan kyseiseltä sivulta. Tekijänä en ollut ottanut huomioon, että tyyli, jolla sivuja rakensin, ei toimisikaan muualla kuin omalla kotikoneellani. Toisin sanoen, kun menetelmän siirsi toiselle koneelle, linkit eivät enää avautuneet, koska kansiopolku ohjasi ne kotikoneellani oleviin tiedostoihin. Tottumattomalle tekijälle tällainen seikka ei ollut tullut tekoprosessin aikana mieleen. Jouduin jättämään ER-menetelmän diakoniatyöntekijöille arvioitavaksi siinä kunnossa kuin se toimi. Eli he pystyivät liikkumaan ja tarkastelemaan sivuja normaalisti, mutta materiaali ja kotitehtävät täytyi poiketa katsomaan erikseen niille tehdyistä kansioista. Niinpä palautteessa toivottiin, että sivut saataisiin toimimaan alkuperäisen suunnitelman mukaan, sillä se helpottaisi sivujen käyttöä. Tämä asia on mahdollista korjata tekemällä työ seurakunnan omalla palvelimella ja muokkaamalla materiaali- ja kotitehtäवलinkit uudelleen.

ER-menetelmässä oli palautteen mukaan hyvin huomioitu ne voimavaratekijät, joita asiakas voi käyttää tukenaan kamppaillessaan talousasioissa. Työmenetelmän arveltiin toimivan motivaattorina ja sitouttavana työkaluna, niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on halu parantaa omaa elämän tilannettaan. ER-menetelmä oli esitelty ja perusteltu hyvin, mutta samalla toivottiin, että kuvausta voisi tiivistää helpomman luettavuuden kannalta.

Taloustilanteen kartoitus ja siihen tarvittava materiaali katsottiin olevan oleellinen osa menetelmärunkoa. Taloustilanteen kartoitus -sivulla lisätietoja kohtaan toivottiin huomioitavan myös ne nuoret, joilla ei ole mainittavasti velkoja. Sellaisten nuorten kanssa voisi käydä läpi talouden perusasioita, kuten menojen karsiminen tiukassa taloustilanteessa ja säästämisen opettelu. Tulo- ja menoarviolomakkeen katsottiin oleva hyvä apuväline nuorelle tulojen ja menojen selvittämiseen. Aluksi käytin tulo- ja menoarviolomakkeen pohjana Nordean sivuilta löytyvää tulo- ja menoarviota. Se ei kuitenkaan

osoittautunut käyttökelpoiseksi, joten muokkasin uuden lomakkeen seurakunnan avustushakemuksen pohjalta.

ER-menetelmän arvioitiin olevan käyttökelpoinen myös pienissä ryhmissä, jolloin tehtäviä voidaan käyttää soveltavin osin. Menetelmän avulla koettiin voivan tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti huomioimalla tapaamisissa esille nousevat asiat ja ottamalla huomioon asiakkaan tai ryhmän tarpeet. Tärkeäksi koettiin asiakkaan oma sitoutuminen ja oivallus menetelmän hyödyntä elämässään.

Asiakkaalle suunnatuista kotitehtävistä mainittiin, että ne ovat pääsääntöisesti selkeitä. Henkiset voimavarat ja resurssit -tehtävä koettiin vaativammaksi kuin muut sen syventymistä vaativan luonteen vuoksi. Työ- ja koulutushistoria -tehtävään pyydettiin lisäämään mahdollisuus kirjata opiskelusuunnitelmia, koska sitä kysyttiin kotitehtävässä. Työ- ja koulutushistorian kirjaamiselle tehtävässä oli annettu tila.

Asiakkaalle annettavassa esitteessä mainittiin työmenetelmän sisältävän 10 tapaamiskertaa diakoniatyöntekijän kanssa. Tämä asia pyydettiin muotoiltavan toisin, koska tapaamiskertoja voi olla myös vähemmän asiakkaan tarpeesta riippuen. Työvälineistä mainittiin, että sukupuun tekeminen on konkreettinen keino miettiä omia lähisuhteitaan ja se tarjoaa myös hyvän mahdollisuuden keskustella asiasta diakoniatyöntekijän kanssa. Myös tunnekortteja sekä verkostokarttaa arveltiin voitavan hyödyntää myös pienryhmissä.

Tuote soveltuu mielestäni käytettäväksi myös muualla kuin diakoniatyössä esimerkiksi sosiaalialan yksiköissä ja järjestöissä, joissa tehdään asiakaslähtöistä työtä nuorten parissa. Menetelmä soveltuu käytettäväksi työntekijälähtöisesti. Se on prosessiluonteinen ja ratkaisukeskeinen. Parhaimmillaan se voi toimia interventiona, jos nuoren elämässä on tapahtumassa heikkoa kehitystä tai jopa ennaltaehkäistä syrjäytymiskehitystä.

Esittelin opinnäytetyön ja voimaannuttavan työmenetelmän Tuiran seurakunnassa yhtymän diakoniatyöntekijöiden yhteisessä kokouksessa. Tilaisuudessa olivat paikalla niin Tuiran seurakunnan diakoniatyöntekijät kuin koko laajennetun seurakuntayhtymän diakoniatyöntekijöitä. Työvälinettä voidaan käyttää myös muiden yhtymän seurakuntien diakoniatyössä.

5. POHDINTA

Kehittämissuunnitelmaa tehdessäni arvelin tämän työn riskiksi puutteellisen ajan. Pelkasin sen heikentävän työn lopputulosta, sillä tiesin tämänkaltaisen työn tarvitsevan tarpeeksi pitkän ajan, jotta prosessiluontoiselle tuotekehittelylle jäisi riittävästi aikaa. Tuotteen osalta kävi juuri niin, että sen synnyttäminen vaati aikaa ja kypsyttelyä. Työn suunta vaihtui jopa juuri ennen kehittämissuunnitelman esittämisseminaaria. Voidaan sanoa, että opinnäytetyö valmistui määräajassa suunnitelmamuutoksen ansiosta tai siitä huolimatta.

Opinnäytetyön aihe oli haasteellinen, mutta sen tekeminen oli mielekästä juuri työelämälähtöisyyden takia. Minulle sopi hyvin käytännönläheinen aihe, johon pystyin soveltamaan omaa ajatteluani ja aikaisemmin oppimaani. Aihe myös syvensi tietojani ja käsityksiäni diakoniatyöstä ja avasi monipuolisesti näköaloja tulevaan työkenttään diakoniatyöntekijänä.

Yhteistyö seurakunnan kanssa sujui hyvin. Olen kiitollinen siitä, että he varasivat aikaa minulle ja antoivat mahdollisuuden käydä dialogista keskustelua diakoniatyön taloudelliseen avustamiseen liittyvistä asioista yhdessä diakoniatyöntekijöiden kanssa. Se edisti tuotekehittelyä ja antoi varmuutta siitä, että olin oikeilla jäljillä. Työskentelyni oli luovaa ja prosessoivaa. Työ eteni aikataulujen puitteissa, mutta käytettävissä oleva aika haastoi kiirehtimään ja työskentelemään ahkerasti varsinkin prosessin loppupuolella.

Työmenetelmä suunniteltiin niin, että sitä voi käyttää jokainen diakoniatyöntekijä huolimatta siitä, onko hän orientoitunut rakenteellisella, yhteisöllisellä vai yksilöllisellä tasolla. Työmenetelmä voi toimia johdattelevana elementtinä työntekijän oman ammattitaidon rinnalla. Mahdolliset julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötahot on esitelty työmenetelmässä viitteellisinä. Niiden käyttö palveluohjauksessa ja nuoren voimaantumisen tukena jää työntekijän oman toiminnan ja tilannearvion varaan.

Työmenetelmää on tarkoitus soveltaa työntekijän oman ammattitaidon kautta. Työmenetelmä antaa myös mahdollisuuden arvioida omia työtapoja sekä orientaatiotaan uudestaan voimaannuttavan työmenetelmän valossa. Työntekijä voi myös käyttää omia vahvuuksiaan ja luovuuttaan asiakastyöskentelyssä. Hänellä on myös vapaus suunnitella ja

käyttää erilaisia kotitehtäviä ja menetelmiä asiakastyöskentelyssä valmiiden tehtävien sijaan tai niiden lisäksi.

Työmenetelmää päästään testaamaan käytännössä vasta tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Silloin on syytä arvioida soveltuuko tuote diakonian käytännön työhön, saavutetaanko sillä mainittavia tuloksia ja täyttääkö se tehtävänsä nuorten voimaannuttajana parempaan elämän- ja taloudenhallintaan.

Tämä työ oli yhdenlainen vastaus yhdelle asiakasryhmälle, joka kuitenkin kattaa monenlaisen kirjon erilaisia tarinoita ja vaihtoehtoja. Onkin varmasti viisasta yrittää lähestyä eri ikäryhmiä ja asiakasryhmiä tapauskohtaisesti. Kerralla ei voi ajatella liian suurta otantaa tai esimerkiksi koko diakonian laajaa taloudellisen avustamisen asiakaskuntaa. Joka tapauksessa tarve on tehdä jotakin, sillä asiakkaina on paljon niitä, jotka ovat toistuvasti diakonian avustusvastaanotolla ja heillä on eriasteisia talous- ja velkaongelmia. Diakoniassa huomioidaan nykyään pitkäaikainenkin tarve, vaikka taloudellisen avustamisen tarkoitus alkujaan oli tarjota apu akuuttiin, kertaluonteiseen ja viimesijaiseen hättään. Ehkä sen rinnalle on välttämätöntä kehittää toisenlaisiakin toimintatapoja, sillä talousongelmat eivät häviä mihinkään ja toisaalta taas seurakunnan taloudelliset resurssit saattavat mahdollisesti heikentyä tulevaisuudessa.

Itselleni oli luontevaa lähteä lähestymään tätä aihetta asiakkaan voimaannuttamisen ja vahvistamisen kautta. Näin koin etenkin nuorten asiakkaiden kohdalla. Vanhempien asiakkaiden kohdalla metodit ja tavoitteet voivat olla toisenlaisia. Usein kysymys heidän kohdallaan on myös korjaavasta työstä, jolloin muutoksen aikaansaaminen on työllämpää ja pitkäkestoisempaa. Aikuisten asiakkaiden kohdalla ongelma on kehittynyt pitkään ja elämä on saattanut muodostua selviämiseksi. Myös lannistumisen, luovuttamisen ja näköalattomuuden kysymykset ovat vaikeita niin nuorten kuin aikuisten kohdalla. Aikuiset diakonian asiakkaat ovat saattaneet kokea erilailla epäonnistumisia ja koettelemuksia työelämässä. Vaihtoehtojen tarjoaminen, näköalojen luominen tai kannustaminen muutokseen ei toimi yhtä kivuttomasti niiden kohdalla, joille ammatinvaihto tai uudelleen koulutus eivät ole motivoivia vaihtoehtoja.

Taloudellista ongelmaa ei voi mielestäni käsitellä ottamatta huomioon ihmisen kokonaisvaltaista tilannetta, johon liittyvät vallitsevat olosuhteet, psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi, unohtamatta sosiaalista ja hengellistä ulottuvuutta. Nämä elementit ovat kytköksissä toisiinsa ja siksi pyrin tuotteessa ottamaan huomion ihmiselämän kokonai-

suutena. Kun asioita pyrkii lähestymään siitä näkökulmasta, että pyritään löytämään ne sudenkuopat, jotka pitävät asiakkaan elämässä yllä vaikeaa tai epätoivoista tilannetta, on mahdollisuus löytää ne ratkaisevat asiat, joihin tarttumalla voi saada muutosta aikaan.

”If you don’t know where you’re going, you’ll probably end up somewhere else.”

Campbell, 1974 (Sugarman 2001, 187.)

LÄHTEET

A-klinikkasäätiö i.a. Sähköiset palvelut. Viitattu 1.3.2013. <http://www.a-klinikka.fi/>.

Anderson, Stephen C. & Blair, Robert C. & Wilson, Martha K. 2005. Addressing International Social Problems: Combining Indigenous Practise, The Developmental Model, and Empowerment. *Journal of Baccalaureate Social Work* 11 (1), 16-29.

Arnett, Jeffrey Jensen 2000. Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Trough the Twenties. *American Psychologist*, 55 (5), 469-480.

Askheim, Ole Petter 2003. Empowerment as guidance for professional social work: an act of balancing on a slack rope. *European Journal of Social Work* 6 (3), 229-240.

A-studio – Tutkimus lama-ajan lapsista. Suomi 2011. Toimittajat Daniele Hassinen & Silja Uusikangas. Esitetty 21.2.2011. YLE TV 1.

Björklund, Liisa 2009. Kannustaminen ja moraali: Kannustamisen idea suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa 1990-luvulta alkaen. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta. Väitöskirja.

Bühler, Charlotte 1933. *Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem*. Leipzig: Hirzel.

Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. C katsauksia ja aineistoja 17. Tampere: Juvenes Print Oy.

Eerola, Satu 2012. Keskeneräisyys minussa. Kasvun avaimia. Keuruu: Aikamedia.

Erkkilä, Jorma 2009. Koulutuksen puute vie työn ja toimeentulon. *Helsingin sanomat* 8.7., Kaupunki.

Freedigitalphotos.net i.a. Ilmainen kuvapankki. <http://www.freedigitalphotos.net/>.

- Hakala, Juha T. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.
- Havighurst, Robert J. 1953. Human Development and Education. New York: McKay.
- Havighurst, Robert J. 1972. Developmental tasks and education (3. painos). New York: McKay. (Alkuperäinen teos 1948.)
- Heikkilä-Laakso, Kristiina & Heikkilä, Jorma 1997. Innovatiivisuutta etsimässä. Irtiottoa keskinkertaisuudesta. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B, Selosteita; 57. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.
- Helin, Matti & Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Holm, Pasi & Kyyrä, Tomi 1997. Tulojen vaikutus työmarkkinasiirtymiin. Tutkimuksia 40. Helsinki: VATT.
- Hiilamo, Heikki 2010. Pitkäaikaistyöttömän sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa Heikki Hiilamo & Juho Saari (toim.). Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 27. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 265–286.
- Hyvän mielen talo ry i.a. Toiminta. Viitattu 25.3.2013.
<http://www.hyvanmielentalo.fi/toiminta.html>.
- Mukari, Irma-Elina 2012. Johtava diakoniatyöntekijä, Tuiran seurakunta. Oulu. Sähköpostiviesti 20.8. Vastaanottaja Auli Kuusela. Tuloste tekijän hallussa.
- Mukari, Irma-Elina 2012. Johtava diakoniatyöntekijä, Tuiran seurakunta. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 20.8.
- Mukari, Irma-Elina 2013. Johtava diakoniatyöntekijä, Tuiran seurakunta. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 9.1.

Mukari, Irma-Elina 2013. Johtava diakoniatyöntekijä, Tuiran seurakunta. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 4.4.

Iivari, Juhani & Karjalainen, Jouko 1999. Diakonian köyhät: Epävirallinen apu perusturvan paikkaajana. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja; 235. Helsinki: STAKES.

Jahoda, Marie & Lazarsfeld, Paul & Zeizel, Hans 1971. Mariental: The Sociography of an Unemployed Community. Chicago: Aldine Atherton.

Juntunen, Elina; Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki 2006. Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7.

Juntunen, Elina 2009. Valtaa diakoniasta? Valtautumisen monet merkitykset diakoniatyössä. Janus vol. 17 (2) 2009, 139–155.

Juntunen, Elina 2011. Vain hätäapua? Taloudellinen avustaminen diakoniatyön professionaalisen itseymmärryksen ilmentäjänä. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011:3.

Jääskeläinen, Petri 2005. Toiminnallisen opinnäytetyön tekstilajipiirteistä. Teoksessa Liisa Vanhanen-Nuutinen & Pirjo Lambert (toim.). Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki: Edita, 62–80.

Kalliolan settlementti i.a. Talousohjausopas (pdf). Viitattu 13.3.2013. <http://www.kalliola.fi/Kalliolansetlementti/julkaisut/Sivut/Oppaatjaraportit.aspx>.

Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kansaneläkelaitos i.a. Tietoa kelasta. Viitattu 27.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf?Open>.

Karsikas, Vuokko 2005. Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis: päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.

Kettunen, Paavo 2001. Leipää vai läsnäoloa? Asiakkaan tarve ja diakoniatyöntekijän työnäky laman puristuksessa. Kirkon tutkimuskeskus, sarja A, nro 76. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Kirkkojärjestys 4§3 1993. 8.11.1991/1055 v. 1993. Viitattu 20.8.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#a>.

Kortteinen, Matti & Tuomikoski, Hannu 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Hanki ja jää.

Kukkaron herraksi: Jakso 12. Suomi 2013. Ohjaaja: Klaus Sundman. Tuottaja: Heidi Vierikko. Esitetty 20.3.2013 YLE TV2.

Kuluttajatutkimuskeskus i.a. Nuorten talousosaamisen edistäminen. Opas toimijoille. Viitattu 20.2.2013.
<http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/haku?searchterms=opas+toimijoille>.

Kuva ja mieli Oy i.a. Sukupuuohje. Viitattu 28.3.2013.
<http://www.kuvajamieli.fi/mieli/asteikot.htm>.

Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna 2005. Irtiottoja ja riippuvuutta - velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (Toim.). Kuluttava nuoruus. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 32. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Helsinki: Yliopistopaino, 92–101.

Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna 2005. Young Consumers' Credit Based Lifestyles and Payment Problems. Nordiska ministerrådet, TemaNord 2005: 512.

Malkavaara, Mikko 2007. Suomalaisen diakoniatyön taustat ja nykytilanne. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 83–121.

Nettinappi i.a. Tietoalue. Viitattu 25.3.2013. <http://www.nettinappi.fi/>.

Nuorisotakuu i.a. Oikopolut. Viitattu 30.3.2013.
<http://www.nuorisotakuu.fi/index.phtml?s=5038>.

Nuorten ystävät i.a. Huomista varten. Viitattu 20.3.2013. <http://www.nuortenystavat.fi/>.

Nurmi, Jari-Erik 2008. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.). Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 256–274.

Oulun diakonissalaitos i.a. Nuoret. Viitattu 27.3.2013.
<http://www.odl.fi/sivu/fi/elinkaari/nuoret/>.

Oulun ev.lut.seurakunnat i.a. Nuori seurakunnassa. Viitattu 20.3.2013.
http://www.oulunseurakunnat.fi/tule_mukaan/nuoret.

Oulun ev.lut.seurakunnat i.a. Opiskelijat ja nuoret aikuiset. Viitattu 20.3.2013.
<http://www.oulunseurakunnat.fi/opiskelijat>.

Oulun kaupungin päihdepalvelut (pdf). Viitattu 13.3.2013.
www.ppshep.fi/instancedata/prime_product.../npp/.../25985_Ikni.pdf.

Oulun kaupunki i.a. Sosiaali- ja perhepalvelut. Taloudellinen tuki ja toimeentulo. Viitattu 13.3.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/taloudellinen-tuki-ja-toimeentulo>.

Oulun kaupunki i.a. Sosiaali- ja perhepalvelut. Tukea työllistymiseen ja työhön kuntoutumiseen. Viitattu 13.3.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/tukea-tyollistymiseen-ja-tyohon-kuntoutumiseen>.

Oulun kriisikeskus i.a. Toimintamuodot. Viitattu 15.4.2013.
<http://www.oulunkriisikeskus.fi/about-2>.

Oulun seudun nuorisoasuntoyhdistys i.a. Asuntoja nuorille aikuisille. Viitattu 28.3.2013. <http://www.osna.fi/>.

Paajanen, Taina 2008. Diakonia ja sosiaalityö kumppaneina sosiaalisen työn kentällä. Diakonia- ja sosiaalityöntekijöiden konstruoimana. Tampereen yliopisto. Sosiaali-politiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma.

Palveleva Netti i.a. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Viitattu 25.3.2013. <https://www.verkkoauttaminen.fi/palvelevanetti>.

Papunet i.a. Papunetin kuvatyökalu. Tunnekortit. Viitattu 28.3.2013. <http://papunet.net/tietoa/kuvatyokalu/fi>.

Papunet i.a. Sukupuu. Viitattu 28.3.2013. http://papunet.net/pelit/_sanatehtavat/sukupuu/.

Papunet i.a. Sukupuu (jpg 180 kt). Viitattu 28.3.2013. <http://papunet.net/materiaalia/muokattavat-kalenterisivut>.

Peluuri i.a. Peluurin palvelut. Viitattu 26.3.2013. <http://www.peluuri.fi/>.

Perry, William G., 1999. Forms of Ethical and Intellectual Development in the College Years: A Scheme. Jossey-Bass. San Francisco.

Porin kaupunki i.a. Verkostokartta. Viitattu 28.3.2013. www.pori.fi/material/attachments/.../perusturva/.../verkostokartta.doc.

Puuronen, Vesa 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Päihdelinkki i.a. Mielialakysely. Viitattu 26.3.2013. <http://www.paihdelinkki.fi/testaa/mielialakysely>.

Päihdelinkki i.a. Internet-palvelu. Viitattu 26.3.2013. <http://www.paihdelinkki.fi/>.

Rantanen, Teemu & Toikko, Timo 2005. Miten raportoida tutkimuksellista kehittämiss-hanketta? Teoksessa Liisa Vanhanen-Nuutinen & Pirjo Lambert (toim.). Hankkees-

ta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki: Edita, 97–111.

Rose, Stephen M. 2003. Sosiaalityön missio. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.). Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 193–205.

Sakasti.fi i.a. Minäkö perhetyön tekijä? –julkaisu. Viitattu 23.3.2013. http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=sarjoittain&cat=Kirkkohallituksen_julkaisuja&ind=4&type=aakkos.

Sennett, Richard 2004. Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Suomentanut Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.

Solantaus, Tytti 2010. Lama ja nuoret: vaikutuksia ja kokemuksia. Seminaari nuorten syrjäytymisuhista ja kulttuurista. Diaesitys 20.1.2010. Viitattu 8.2.2013. http://vnk.fi/ajankohtaista/tapahtumat/2010/nuorisoseminaari/pdf/esitykset/Tytti_Solantaus_20012010.

Sugarman, Léonie 2001. Life-Span Development. Frameworks, Accounts and Strategies. New York: Psychology Press.

Suomen mielenterveysseura i.a. Nuori älä jää yksin – esite nuorelle. Viitattu 13.3.2013. http://www.mielenterveysseura.fi/vertaistukiryhmat/nuoret_ja_nuoret_aikuiset.

Suomen mielenterveysseura i.a. Löydä oma tarinasi – esite työntekijälle. Viitattu 13.3.2013. http://www.mielenterveysseura.fi/vertaistukiryhmat/nuoret_ja_nuoret_aikuiset.

Suomen perustuslaki 19§. 11.6.1999/731. Viitattu 23.1.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>.

Takuu-säätiö i.a. Viitattu 12.3.2013. <http://www.takuu-saatio.fi/>.

Takuu-säätiö i.a. Niskalenkki raha-asioista - välineitä oman talouden hallintaan. Viitattu 12.3.2013. http://www.takuu-saatio.fi/selvita_ja_suunnittele/.

Takuu-säätiö i.a. Velkojen listaus lomake (pdf). Viitattu 12.3.2013. http://www.takuu-saatio.fi/talous-ja_velka-aineisto/valineita-velkojen-selvittelyyn/.

Takuu-säätiö i.a. Velalliset saavat useita kymmeniä päällekkäisiä velkoja. Viitattu 23.4.2013. <http://www.takuu-saatio.fi/>.

Taloussanomat i.a. Yksi ikäryhmä yli muiden – heillä on triplasti pikavippejä. Viitattu 23.4.2013. <http://www.taloussanomat.fi/raha/2013/04/23/yksi-ikaryhma-yli-muiden-heilla-on-triplasti-pikavippeja/20135888/139>.

Tukinet i.a. Kriisikeskus netissä. Viitattu 13.3.2013. <https://www.tukinet.net/>.

Toivon tuojat ry i.a. Toiminta. Viitattu 20.3.2013. http://toivontuojat.org/?page_id=27.

Työ- ja elinkeinotoimisto i.a. Viitattu 29.1.2013. www.mol.fi.

Työ- ja elinkeinopalvelut i.a. Nuorten palvelut. Viitattu 27.3.2013. http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/index.jsp.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Wilska, Terhi-Anna & Virtanen, Taru 2002. Tyyllittelyä ja tiukkaa taloutta. Teoksessa Heikki Silvennoinen (Toim.). Nuorisopolitiikka Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora. Helsinki, 86–104.

Zawadzki, B. & Lazarsfeld, P. 1935. The Psychological Consequences of Unemployment. *Journal of Social Psychology* 6, 224–251.

LIITE 1: Aikataulu**Menetelmärunko:****Tapaamisen ajankohta:**

1. TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN

2. TALOUSTILANTEEN KARTOITTAMINEN

3. TYÖ- JA KOULUTUSASIAT

4. PERHE- JA LÄHISUHTEET

5. HENKISET VOIMAVARAT JA RESURSSIT

6. FYYSINEN HYVINVOINTI

7. HARRASTUKSET JA VAPAA-AIKA

8. MINÄKUVA JA IDENTITEETTI

9. HENGELLISYYS

10. ARVIOINTI

LIITE 2: Tehtävä 1. Taloustilanteen kartoitus

Tehtävä 1. Taloustilanteen kartoitus

Selvitä omat tulosi ja menosi alla olevien Takuu-säätiön ohjeiden mukaan. Merkitse ne tulo- ja menoarvio lomakkeeseen. Selvitä myös velkasi ja listaa ne ylös Takuu-säätiön velkojen listaus lomakkeeseen. Ota tekemäsi tehtävät mukaan seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.

a) Tulojen selvittäminen

Kerää palkkalaskelmat, eläkepää tökset, asumistukipää tökset ja muut ilmoitukset, joissa on annettu tiedoksi maksettavat sosiaali etuudet. Myös tiliotteilta näet tulotietoja.

b) Menojen selvittäminen

Kerää menotietoja varten

- vuokrakuitit, sähkö-, vesi-, vakuutus-, televisio-, lehti- jne. laskut tai maksuhuomautukset
- tiliotteet

Lisäksi kaikilla on sellaisia vakiintuneita tai säännöllisiä menoja, joista ei tule laskua kuten matkakulut tai lounasruokailu. Palauta myös ne huolella mieleesi. Arvioi ruokamenoja.

Jos kaikki paperit eivät ole tallessa muistele, mitä tuloja ja sopimuksia sinulla on. Tarkista ne, kun saat tositteen.

LIITE 3: Tehtävä 2. Työ- ja koulutushistoria**Tehtävä 2. Työ- ja koulutushistoria**

Käy läpi tähänastista työ- ja koulutushistoriaasi ja kirjaa ne ylös. Merkitse listaan koulutuspaikka tai työnantaja sekä vuosiluku. Mieti myös, onko sinulla ammattia tai alaa, jota haluaisit opiskella tai joka kiinnostaisi sinua? Opiskelusuunnitelmista ja -ajatuksista voit kirjoittaa paperin kääntöpuolelle. Ota tehtävä mukaan seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.

a) Koulutustaustani

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

b) Kurssit

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

c) Työkokemukseni

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

LIITE 4: Tehtävä 3. Perhe- ja lähisuhteet**Tehtävä 3. Perhe- ja lähisuhteet**

Laadi omista lähisuhteistasi verkostokartta ja täytä valmis sukupuu tai halutessasi piirrä oma. Käytä avuksesi työskentelykansiossa olevaa materiaalia. Ota tehtävät mukaan seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.

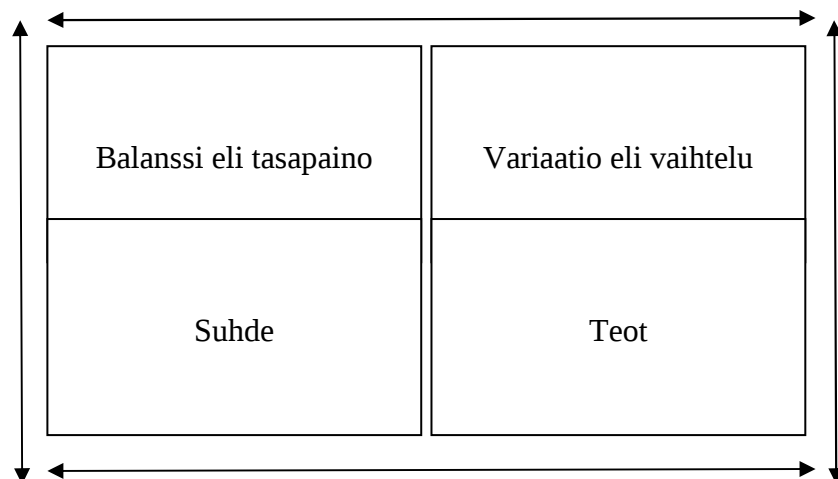
LIITE 5: Tehtävä 4. Henkiset voimavarat ja resurssit

Tehtävä 4. Henkiset voimavarat ja resurssit

Hyvinvoinnin kulmakivet koostuvat Satu Eerolan mukaan neljästä osa-alueesta, jotka keskustelevat keskenään ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Mieti alla olevan kaavion mukaan oman elämäsi hyvinvoinnin kulmakiviä. Alla olevat esimerkit auttavat sinua pohdinnassa.

1. Vallitseeko elämässäsi tasapaino a) unen ja levon suhteen? b) työn ja vapaa-ajan suhteen? Onko elämässäsi liikaa kuormittavia tekijöitä? Ovatko ihmissuhteet sinua tukevia suhteita? Ovatko eri elämänalueet tasapainossa keskenään?
2. Mieti, onko elämässäsi tarpeeksi eri variaatioita eli vaihtelua. Se voi tarkoittaa vuorokausi-, viikko- ja vuosirytmisiä, ympäristön vaihdosta, rutiinien rikkomista, monipuolisuutta elämässä, tavoitteita ja niiden saavuttamista. Vaihtelu luo tasapainoa.
3. Suhde-kulmakivi tarkoittaa ennen kaikkea suhdetta itseen. Kuunteletko riittävästi itseäsi ja omia tarpeitasi? Kuunteleminen vaatii myös pysähtymistä. Kun suhde itseen on kunnossa, on helpompi pitää itsestään huolta ja silloin jaksaa ja halua pitää huolta myös toisista.
4. Tekojen merkitys on tärkeä, sillä ne saavat sinut joko jaksamaan tai uupumaan. Arvostatko teoillasi itseäsi? Kykenetkö sanomaan tarvittaessa tärkeän sanan: Ei. Siirrätkö hyväksi tietämiäsi asioita tulevaisuuteen? Tiedostatko toiminnan aikaansaavan muutosta niin sinussa itsessäsi kuin olosuhteissasikin?

LIITE 6: Tehtävä 5. Fyysinen hyvinvointi**Tehtävä 5. Fyysinen hyvinvointi**

Fyysinen hyvinvointi käsittää terveyden lisäksi muita ihmisen perustarpeita, kuten lämpö, ruoka, riittävä uni ja lepo sekä vaatteet. Mieti omaa elämääsi fyysisen hyvinvoinnin kannalta, miten perustarpeet täyttyvät elämässäsi. Mitä hyviä puolia löydät, entä mahdollisia epäkohtia? Millaisena koet oman terveydentilasi? Kirjoita asioita ylös ja tuo tehtävä mukana seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.

LIITE 7: Tehtävä 6. Harrastukset ja vapaa-aika**Tehtävä 6. Harrastukset ja vapaa-aika**

Kerro, millaisia lajeja olet harrastanut, harrastat tällä hetkellä tai haluaisit harrastaa. Kerro, miten vietät vapaa-aikaasi? Onko sinulla runsaasti vapaa-aikaa tai liian vähän vapaa-aikaa? Kenen/keiden kanssa vietät vapaa-aikasi? Jos saisit päättää, mitä kaikkein mieluiten tekisit? Onko sinulla haaveita tai unelmia, jotka ovat toteutuneet tai jääneet jostakin syystä toteutumatta? Kirjoita vapaamuotoisesti omista harrastuksistasi ja vapaa-ajastasi sekä ajatuksistasi ja toiveistasi niiden suhteen. Ota tehtävä mukaasi seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.

LIITE 8: Tehtävä 7. Minäkuva ja identiteetti**Tehtävä 7. Minäkuva ja identiteetti**

Minä rakentuu kolmesta osa-alueesta, joita ovat identiteetti, minäkuva ja itsetunto. Varaa itsellesi rauhallinen hetki, jolloin voit keskittyä miettimään seuraavia asioita:

Identiteetti: Kuka minä olen?

Minäkuva: Millainen minä olen?

Itsetunto: Arvostanko itseäni? Koenko itseni merkityksellisenä? Pidänpö itsestäni kaikkine puolineni?

LIITE 9: Tehtävä 8. Hengellisyys**Tehtävä 8. Hengellisyys**

**Pohdi, mitä hengellisyys sinulle merkitsee? Millainen sija hengellisillä asioilla on elämässäsi? Millainen suhde sinulla on uskoon ja Jumalaan? Pohdi asioita rauhas-
sa ja itsellesi rehellisesti. Kirjaa ajatuksiasi ylös ja ota tehtävä mukaasi, kun tulet seuraavaan tapaamiseen diakoniatyöntekijän kanssa.**

LIITE 10: Tehtävä 9. Arviointi**Tehtävä 9. Arviointi**

Mieti kuluneita viikkoja ja tapaamisia diakoniatyöntekijän kanssa sekä käsiteltyjä teemoja. Saavutettiinko asetetut tavoitteet? Oliko tapaamisista toivottua hyötyä? Mitkä olivat konkreettiset onnistumiset ja plussat? Jäikö jotakin uupumaan, mitkä olivat miinukset?

1. Tavoitteiden saavuttaminen

2. Konkreettinen hyöty

3. Onnistumiset

4. Vielä jäin kaipaamaan

5. Plussat

+

+

+

+

6. Miinukset

-

-

-

-